

ERDÉLYRŐL

ÍRTA

DR ERDÉLYI MAGYAR PÉTER

ERDÉLY ÁLLAMJOGI EGYSÉGE
MAGYARORSZÁG ÉS ERDÉLY
MAGYARORSZÁG ÉS ERDÉLY A DUNAI ÁLLAMOK
SZÖVETSÉGÉBEN
NAGY-ROMÁNIA MINT NEMZETISÉGI ÁLLAM
A GAZDASÁGI ÉRDEKKÖZÖSSÉG KÉRDÉSE MAGYARORSZÁG,
ERDÉLY ÉS ROMÁNIA KÖZÖTT

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-TÁRSULAT NYOMÁSA

1920

ERDÉLYRŐL

ÍRTA

DR ERDÉLYI MAGYAR PÉTER

ERDÉLY ÁLLAMJOGI EGYSÉGE

MAGYARORSZÁG ÉS ERDÉLY

MAGYARORSZÁG ÉS ERDÉLY A DUNAI ÁLLAMOK
SZÖVETSÉGÉBEN

NAGY-ROMÁNIA MINT NEMZETISÉGI ÁLLAM

A GAZDASÁGI ÉRDEKKÖZÖSSÉG KÉRDÉSE MAGYARORSZÁG,
ERDÉLY ÉS ROMÁNIA KÖZÖTT.

Syr. Esterházy Mária ajándéka

A Székelyudvar. elyi Róm. Kat. „BARÓTI SZABÓ DÁVID” GIMNÁZIUM Tanári Könyvtára	
Beszerezés ideje: 1940. / 41.	Leltári szám: H-460

K. 02 3300

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT NYOMÁSA

1920

„Egység, egyetértés, testvériség magyar, szláv és román között!!!

Íme, ez az én legforróbb vágyam, legőszintébb tanácsom! Íme, egy *mosolygó* jövő valamennyiök

s z á m á r a

!.."

KOSSUTH.

Hát tud valaki nemzetet, mely hasznára tudta fordítani a történelem tanulságait?

— Én nem tudok. Egyenkint annyi épeszű, bátorszívű derék ember akad mindenütt, — de együtt; csomóban: pórázrafogott szolgafaj vagyunk, mely csaholva megyen engedelmeskedve arra, amerre „legmagasabb” parancsra peczegetik. Bizony nem épületes látvány!

II. k. 43. 1.

KOSSUTH.

ELŐSZÓ.

»Az Ég nevére kérem a magyar, szláv és román testvéreket, borítsanak fátyolt a múltra s nyújtsanak egymásnak kezet, fölkelvén, mint egy ember a közös szabadságért s harcolván valamennyien egyért, egy valamennyiükért a svájciaktól adott régi példa nyomán. Az Ég nevére kérem fogadják el a tervet, mely nem koncesszió, hanem kölcsönös és szabad szövetkezés . . .«
Kossuth.

Idestova egy fél életet töltöttem el Erdélyért való töprengés közben. Két évtized óta nyitott szemmel figyelem az eseményeket. Nézem és látom, hogy nem jó volt úgy, ahogy van s nem lesz jó úgy ahogy volt.

Erdély aranykorában járok lehúnyt szemmel s a való élet Erdélyét nézem vizsgálódó tekintettel. Próféciát és útmutatócsillagot keresek; proféciát, amely a történelem hullámvonalán elvezetne a jövőbe, s csillagot, amely utat mutatna odáig, ahol még egyszer látni lehetne Erdély aranykorát. Még egyszer s aztán örökre...

A fanatikus hitével s a gyermek rajongásával csüngök rajtad Erdély; te bűvös szó; te varázslatos valóság; te csodálatosan megmaradt őserő. Látom a történelmet, amint a roskadozó Magyarországot talpra állította Erdély, mint gránitsziklát; látom az egymásra toluló eseményeket, mint ahogy a hegyi patak vág utat magának célja felé . . .

Erdély államjogi egysége érdekében Erdély legjobb fiaival volt alkalmam megbeszélést folytatni. Székely, román, szász testvéreim szeme szögletében ott láttam a bizakodást, de mindenik hangjából kiéreztem a reménykedést: vajha meg lehetne menteni Erdélyt az erdélyiek részére.

Az eszme ereje, igazsága annyira átjárja egész valómat, hogy hivatás nélkül is zászlóvivője szeretnék lenni annak.

»A habok lefolynak, de a sziklák megmaradnak! . . . Erdélyt csapkodhatják a hullámok; vész, vihar szánthat keresztül gyönyörűségeen csodás testén, de Erdély örökre él, örökre áll!« . . .

Ha ennek a sziklának csak egy atómja lehetek, maradhatok: boldog vagyok. Dolgozatommal nem a csalhatatlanság babérjára pályáztam. Kossuth írja Erdélyről és a Dunai Konföderációról írt véleményében: »Ha valaki célszerűbbet, jobbat proponál, én első leszek, ki azt támogatni fogom, mert nekem nem az iniciativa dicsősége, vagy inkább hiúsága, hanem a cél fekszik a szívemen.«

SZERZŐ.

BEVEZETÉS.

Magyarország és Erdély... Első hallásra nem hangzik idegenül, mert volt idő, amikor Magyarország és Erdély külön-külön állami egységben élt egymás mellett, amikor Magyarország is és Erdély is külön-külön tudta biztosítani az állampolgárok boldogulását.

1848 uniót hozott létre a két állam között, de ez ez unió nem volt a lelkek uniója.

Az erdélyi magyarság úgy érezte, hogy az összeolvadáshoz elég-séges a nyelv közössége s erősödik ez az összeolvadás, ha a nyelv közösségéhez a gazdasági élet bizonyos vonatkozásainak közössége is csatlakozik.

Erdély nemzetiségei közül különösen a románság volt az, amely tiltakozott az unió ellen s 1848-nak sok eseménye s az azutáni időknek román irredetentizmusa sok tekintetben az unióra vezethető vissza.

A szászság körében megoszlottak a felfogások s hogy az erdélyi szászság kiváltságait élvezve, a békés munkálkodással s az ebből származó gazdasági és kulturális erősödéssel kárpótolta magát, ez a szász nemzet lelki berendezését igazolja.

Az uniót kimondó kolozsvári országgyűlés nem számolt a népek önrendelkezési jogával s azt hitte, hogy az egy államban élő nemzetek boldogulását törvényekkel szabályozni lehet, olyan törvényekkel, amelyeknek létrejöttében egyik-másik nemzetnek nemcsak hogy része nincs, de amelyek az egyes nemzetek egyenes tiltakozása ellenére hozattak létre.

Itt volt a tévedés.

Magyarország is és Erdély is, mint államjogi terület Magyarország és Erdély a benne élő nemzetek faji erejükkel oly értéket képviselnek, hogy sem e két geografiailag körülhatárolt államterületet, sem annak nemzeteit egymással szemben mint ütőkártyákat kijátszani nem szabad.

A múlt ebben hibázott, a jelennek ezt kell kikerülnie, hogy a jövő a nemzetek megalégedésére és boldogulására vezessen.

Az események és az egymást kergető szándékok adták kezembe a tollat. A rohanó napok s a közelgő események hatása alatt nem végezhetek oknyomozó munkát. Egyetlen célom az, hogy mint erdélyi ember hozzájáruljak az erdélyi kérdés tisztázásához s hogy felvetve és kidolgozva egy kibontakozási problémát, egy utat mutassak, amelyben az Erdélyben élő nemzetek egymás mellett haladhatnak és egymásért, kölcsönös boldogulásukért dolgozhatnak és élhetnek.

Tekintetem a jobb- és a baloldalra, az Erdélyben élő nemzetekre egyformán esik, mert egy életen keresztül hirdettem, hogy *Erdély az erdélyieké* s hogy az erdélyiek vannak hivatva első sorban Erdély sorsát intézni.

Erdélyi minisztérium!

Az erdélyi közvélemény, különösen a kiegyezést követő időtől kezdve érezte, hogy az erdélyi közügyek hatékonyabb elaborálására valamelyes olyan kormányhatalmi szervre volna szükség, amely erdélyi vonatkozású ügyekben az államkormányzat minden ágában eljárna.

Intézményeink nehézkes fejlődéséből, az erdélyi vonatkozású ügyek nehézkes intézéséből lassanként az a vélemény szűrődött le, hogy Erdély gazdasági és kulturális életének sorsát lehetőleg önmagának Erdélynek kellene intéznie. Egy elég élénk és kitartó sajtócampagne indult meg, amely előbb bátortalanul, később már nyíltan merte hangoztatni, hogy *Erdélynek imperiummal felruházott államhatalmi főszervre van szüksége*. Ezt a felfogást később pártpolitikai célok szolgálatába akarták hajtani, de a közvélemény tiltakozása ezt a tervet megghiúsította.

Csakhamar az Erdélyi Szövetségben vettetett fel konkrét indítvány az erdélyi minisztérium létesítése érdekében, de az Erdélyi Szövetség nagy többsége az Unió álláspontjának veszélyeztetését látta abban, ha erdélyi minisztériumot szerveznek.

Az Erdélyi Szövetségben attól tartottak, hogy Erdély az Unió kötelékeit meglazítva, Horvát-Szlavonország helyzetébe sodródik.

Hogy azóta a történelmi események mennyire az indítványozónak* adtak igazat, mi sem igazolja jobban, mint az egymásra torlódó események, amelyek Horvátországot külön állammá tették, s amelyek most Erdélyt kényszerítették arra, hogy egzisztenciális okokból államjogi egységének lehetőségeit mérlegelje.

Tudjuk, hogy az erdélyi minisztérium gondolata hústalan és vértelen intézménnyé zsugorodott össze, ugyanis az erdélyi minisztérium helyett az *Erdélyi Királyi Biztosság* állíttatott fel.

Az Erdélyi Királyi Biztosság a főhatalomnak egyetlenegy molekulájával nem rendelkezett s így nem is válhatott mássá, mint hatalmat pótló árnyékhatalommá, amely lekötöttségénél fogva csak arra volt jó, hogy a közvéleményt evolúcióra serkentse, hogy Erdélyért mégis csak kell tenni valamit, mert Erdély benső értékénél fogva megérdemli azt, hogy *Erdéllyel Erdélyért magáért* foglalkozzanak.

* Az indítványt e sorok írója nyújtotta be.

Az erdélyi minisztérium abban a konstrukcióban, amelyben akkor elképzeltetett, nem felelt volna meg a forradalmi idők követelményeinek, de egy lehetőséget tartalmazott volna, amelyre ráhelyezhető lett volna az Überbau.

Az erdélyi minisztériumban nemcsak minden kormányzati ág elhelyezést és érvényesülést nyert volna, de az Erdélyben élő összes nemzetek autonómiájának kiépítéséhez szükséges összes szervek elhelyezést találtak volna.

E ma már nagy horderejű kérdés nem bírja el azt, hogy a múltért rekrimináljunk és a jelen kialakulását valószínűségi számítás szerint rajzolgassuk, de egyet tényként megállapíthatunk s ez az, hogy ha a múlt túlzó nacionalizmusa ilyenyszerű rést engedett volna ütni azon a bástyán, amely a *ma* tanúsága szerint Potemkin-falnak bizonyult, akkor Erdély sorsa nem fejlődött volna idáig.

Erdély konstrukciója.

I.

Erdély etnográfiai helyzetét belátható időn belül megváltoztatni nem lehet. A lakhely kölcsönös kicserélése teoretikusan megoldható, de a valóságban kivihetetlen. Ezért is bele kell törődni abba, hogy Erdélyt jelen néprajzi viszonyai szerint kell az állam-adminisztráció szempontjából kiépíteni.

A mai Erdélyben numerikus többség a román, de államfenntartó nemzet, kulturális erő a magyar volt.

Három nemzetnek egymásközötti és egymásmelletti viszonyát kell rendezni és pedig úgy, hogy a súrlódási felület minél kisebb legyen.

A jövő nem a nacionalizmus, hanem a gazdasági élet és a szocializálódás jegyében fog lefolyni és így öntudatos erdélyi politikával a nemzetiségi súrlódások nemcsak letompíthatók, de teljesen eliminálhatók.

II.

Erdélyt állami egységgé kell tenni.

Mint az alábbiakban kifejtem, ezen állami egység nem jelenti azt, hogy Erdély teljesen különváltan akar élni Magyarországtól.

Erdélyt a múltban geográfiai elfekvésénél fogva is hiányosan és tévesen adminisztrálták. Az állami adminisztráció hiányosságának kárát elsősorban az erdélyi magyarság érezte. Különösen a Székelyföld volt az a hely, ahol a polgárság politikai törekvései miatt — függetlenségi érzelmű lévén a székelység — mindig mellőzésben részesült s sem gazdasági, sem általános kultúra szempontjából nem érhetette el céljait.

Ezzel szemben a szászság és a románság a mindenkori kormányt támogató politikusai révén előnyt tudott biztosítani a maga részére. Ezt az előnyt a szászság a maga részére kamatoztatta is, hogy a románság ezt kellőképpen nem tehette, azt annak a szellemi inferioritásnak tudhatta be, amelyben polgárai éltek és élnek ma is. Ezen negatívum-

ból következtethető az, hogy ha Erdélyt helyesen, célirányosan és eredményesen akarjuk adminisztrálni, akkor a külön adminisztrációra kell gondolnunk. Az az ellenvetés, hogy a jövő a nagy állami és gazdasági egységnek kedvez, ennek ellentmond Erdély speciális helyzete.

Nem a mai Magyarország a keleti Svájc, hanem Erdély!

Nem Magyarországon oldható meg a svájci kantonális rendszer, hanem Erdélyben. Igaz, hogy a mai Magyarország is a Kárpátok által van körülövezve, de ezen elhatárolás nem oly tökéletes, mint Erdélyben. Ez a geográfiai helyzet míg egyrészt a mai Magyarország szét-darabolhatása ellen szól, másrészt Erdély államjogi egységének lehetősége mellett bizonyít.

III.

A nagy gazdasági egység megteremtésének lehetősége a »*Dunai Konföderáció*«-ban jelentkezik.

Ebbe a nagy gazdasági egységbe Erdély mint állami és gazdasági egység illeszthető be s ott Magyarországgal szorosabb közgazdasági kapcsolatra lépve érvényesülhet.

A jövő államalakulatait a gazdasági élet és gazdasági termelés fogja uralni s e gazdasági életben a Dunára, mint termelő tényezőre mérhetetlen szerep vár.

A Duna, az ő gazdasági jelentőségénél fogva, vaspánttal fogja összeszorítani azon államokat, amelyek a Duna folyásánál kialakulnak.

IV.

Erdély állami egysége ellen szól az a körülmény, hogy a jövő a nagy államalakulatok tendenciájának kedvez.

Ez a tétel ugyan ellenkezik a való tényekkel, hiszen a nagy Oroszország részeire hullt, Ausztriának részekre való hullását a geográfia és etnográfia egyformán indokoltta, s Magyarországot is veszélyezteti az etnográfiai differenciálódás.

Legsúlyosabban és legvégzetesebben jelentkezik ez Erdélyben.

Erdélyt az ezeréves múlt dacára is az a veszély fenyegeti, hogy vagy darabokra törik, vagy Románia testéhez csatoltatik.

Az elfogulatlan bíráló objektivitásával kell mérlegelnünk, hogy mely körülmények szólnak Erdély államegysége mellett és ellen.

a) Az erdélyi magyarság — bár nem helyezkedett soha szembe a magyar állameszmével — kétségtelen, hogy törekvéseiben, céljainak elérésében nem talált kellő méltánylásra a kormányzat részéről. Ha tehát az erdélyi magyarság saját magának erősítésére s az egész magyarság javára önmaga akarja elaborálni sorsát s ezt külön állami egysége révén akarja és tudja elérni, úgy ennek lehetőségei biztosíthatók.

b) Az erdélyi románság az utóbbi időben ellensége volt a magyar állami egységnek, mert a román irredenta egy kábulatos jövőt rajzolt eléjük azon esetre, ha Erdély Romániához csatoltatik. Általában azonban a nép józan elemei a gazdasági közösségben szívesen olvadtak össze a magyarsággal.

c) Az erdélyi szászság a magyar állammal szemben változó érzelmet tanúsított. Vezérei benn ültek a kormányzó pártban s míg ez volt a helyzet, addig hűséget mutattak a magyar állammal szemben, de a magyarságot gyűlölték. Német szimpátiájuk fellángolt akkor, amikor a hindenburgi győzelmek uralták a világot s most, hogy e világkatakлизмából egy olyan államalkotó tényező bontakozott ki mint a román, a szászság, — bár nem egyetemlegesen — sietett ez új felkelő nap felé fordulni.

E hármasság jelenségből tisztán megállapítható, hogy *Erdély e három nemzetét az önrendelkezés gondolata* s az önrendelkezés lehetőségének megteremtése vezérelte a múltban s a jelenben és a jövőben az vezérli, hogy hol, miként, minő körülmények között nyerheti el mindenik nemzet az *ő legnagyobb boldogulását*. Mert az önrendelkezés csak akkor eredményes, ha az a *legnagyobb szám legnagyobb boldogulására vezethet*.

E három nemzet csak akkor érheti el legnagyobb boldogulását, ha Erdélyben, mint állami egységben a gazdasági jövő kiépítéséért képes és tud egymással kapcsolatot találni.

V.

Erdély különállásának legerősebb oszlopa leendő az önkormányzattal rendelkező három nemzetnek *megelégedettsége*.

A három nemzet automatikus szerveit a három empóriumban helyezheti el. A magyar-székely *Marosvásárhelyen*, a szász *Brassóban* vagy *Nagyszebenben*, a román *Gyulafehérvárott* vagy *Nagyszebenben*.

A központi kormányzat székhelye *Kolozsvár*.

VI.

A kapcsolat Magyarországgal a kormányzati ágazatok közül a következők útján valósítható meg: *külügy, hadügy, pénzügy, közgazdaság*. Ezen közös szervek útján — Magyarországgal való ilyen kapcsolat révén — Magyarország és Erdély mint gazdasági egység lép be a *Dunai Konföderációba*.

Mert jegyezzük meg és ne feledjük, hogy aki Erdély jogállását, az ott élő nemzetek vágyát, hivatott és hivatás nélküli politikusok célját nem madártávlatból nézi, de közvetlen közelből szemléli, tanulmányozza és megismeri, az tisztában van azzal, hogy itt egy speciális jogfejlődéssel és jogkialakulással állunk szemben, amely nincs nagyon távol az Erdélyben élő nemzetek bizonyos szubjektív érzéseitől.

Ez alól a szubjektív érzés alól csak azért nem szükséges, sőt nem is szabad felszabadítani az Erdélyben élő nemzeteket, mert *maga a népek önrendelkezésének joga a népek szubjektív életén épül fel*.

VII.

Erdély sorsának megpecsételésére az Erdélyben élő nemzetek önrendelkezési jogán, a népszavazás keresztülvitele árán valósítható meg. Kossuth Lajos látnoki szeme egy évszázaddal előre látott a jövőbe.

A Couza fejedelemmel való egyezség a jelenkor politikusainak is utat mutat. A négy pontból álló egyezség becsületes, fenntartás nélküli végrehajtása meghozhatja Erdély konszolidációját.

1. Minden régi meghasonlás elfeledése és teljes kibékülés románok és magyarok között.

2. Ugyanez a jog és szabadság Magyarország minden lakosának faj- és valláskülönbség nélkül.

3. A község és vármegye önkormányzata. A vallás- és közoktatásügyek igazgatásában teljes függetlenség a különböző vallások és nemzetiségek számára.

4. A háború befejezte után egy Erdélyben összehívandó gyűlés határozná ezen tartománynak Magyarországgal való adminisztratív egysége fölött s ha a többség azt határozná, hogy Erdély régi, különálló adminisztratív helyzetébe visszatérjen, az nem elleneztetik.

Kossuth Lajos a »*Dunai Konföderáció*« mikénti megalkotására is utat mutat. E kérdéssel más helyen foglalkozunk. A Dunai Konföderációnak, a Couza-féle egyezségnek a mai kor evolúciói szabják meg az utat s erre az útra kell reálépnünk, hogy Erdélyt kivezethessük abból a bomlasztó helyzetből, amelybe a meg nem értés sodorta.

Mstr Storey helyesen mondotta erdélyi körútjából visszatérve: »Leszűrődött bennem az a tudat, hogy Erdélyben nem románok, magyarok és szászok vannak, hanem az erdélyi román *erdélyi* elsősorban s az erdélyi magyar is mindenekfelett *erdélyi*.«

Néptörvény* az Erdélyben élő magyar-székely nemzet autonómiájáról.

1. §.

Az Erdélyben élő magyar-székely nemzetet saját beligazgatásának, igazságszolgáltatásának, közoktatásának, közművelődésének, vallása gyakorlatának, nyelve használatának körében mind törvényhozási, mind kormányzati tekintetben teljes önrendelkezési jog illeti meg, amelyre nézve a jelen törvényben foglalt szabályok irányadók.

2. §.

Maros-Torda, Csík, Háromszék és Udvarhely vármegyék részeiből s Erdély többi magyar területeiből magyar-székely kormányzóság néven autonóm jogterület alakíttatik.

A magyar-székely kormányzóság határait a nemzetközi békeértekezlet döntéséig ideiglenesen a magyar-székely kormányzóság kiküldötteiből álló vegyes bizottság állapítja meg.

* A ruszka-krajnai néptörvény nyomán.

3. §.

A magyar-székely kormányzóság minden autonóm ügyét saját szerveivel intézi.

Az Erdéllyel közös ügyekben közös szervek járnak el.

Ily közös ügyek: külügy, hadügy, pénzügy, állampolgárság, magánjogi és büntetőjogi törvényhozás, továbbá a gazdasági, közlekedési és a szociálpolitikát érintő ügyek.

4. §.

A magyar-székely kormányzóság törvényhozó szervei:

1. Autonóm ügyekben a magyar-székely nemzetgyűlés;
2. az Erdéllyel közös ügyekben az erdélyi közös országgyűlés, amelyben a magyar-székely nemzetnek népessége számarányában van megfelelő képvisellete.

5. §.

A magyar-székely kormányzóság autonóm jogterületének kormányzati szerve:

1. magyar-székely minisztérium;
2. székelyföldi kormányzóságok.

6. §.

A magyar-székely kormányzóság élén a magyar-székely nemzetgyűlésnek és az erdélyi közös országgyűlésnek egyaránt felelős magyar-székely minisztérium áll, amely közös ügyekben az erdélyi népkormány egyenjogú tagja, autonóm ügyekben pedig legfelsőbb kormányzati szerv. Az egyes miniszterek helyettese az államtitkár. A minisztérium székhelye Kolozsvár.

7. §.

A magyar-székely kormányzóságok élén a négy székely vármegye és a többi magyar területek kormánybiztosai állanak, akik a vármegyék központján székelnek. A kormánybiztosságok a magyar-székely kormányzóság minisztériumának főfelügyelete és ellenőrzése alatt állanak.

8. §.

A székely nemzetgyűlés általános, titkos, egyenlő és közvetlen szavazással választandó. Az erdélyi közös országgyűlés magyar-székely képviselőiről külön törvény fog intézkedni.

9. §.

A magyar-székely kormányzóságban a nem székely származású (nem magyar anyanyelvű) népesség helyhatósági és kulturális autonómiája a személyiségi elv alapján biztosított.

10. §§.

A magyar-székely kormányzóságban mint autonóm jogterületen a volt magyarországi államkincstári földek, bányák és erdőségek a magyar-székely politikai nemzet törvényes képviselőjének birtokába mennek át.

11. §.

E törvényt a magyar-székely kormányzóság miniszterével egyetértőleg a magyarországi népkormány hajtja végre, ugyanez teszi meg a szükséges átmeneti intézkedéseket is.

12. §.

Az Erdélyben élő magyar-székely kormányzóságnak úgy, amiként a többi erdélyi nemzetek kormányzóságainak Magyarországhoz való viszonyát egy — az erdélyi nemzetek nemzetgyűlései és Magyarország nemzetgyűlése által — később hozandó törvény szabályozza.

13. §.

Az erdélyi autonóm jogterület létesítésével együttjáró pénzügyi fedezetről a pénzügyminiszter gondoskodik;

14. §.

Ugyanilyen néptörvény gondoskodik a románok, német-szászok autonómiájáról, teljesen önálló, szabad fejlődéséről.

15. §.

A törvény kihirdetésének napján lép életbe.

Budapest, 1919. évi ..... hó ..... n.

Minő attribútumok szólnak az önálló Erdély mellett?

Mindenekelőtt tisztába kell jönnünk azzal, hogyha a nyilvánosságra került titkos diplomáciai szerződéseken kívül még új okokból és új ígérek alapján is jobban szét akarják osztani Magyarországot a szomszéd államok között, tudnunk kell, hogy akkor minő lehetőségek születnek az új alakulások részére?

Magyarország mint önálló államtest Jugoszláviához, Csehszlovákiához és Romániához csatolt részek nélkül nem állhatna fenn. A Duna és Tisza köze s a Dunántúl egy részére szorított Magyarország csak látszólag lenne egy agrárállam, igazában azonban egy felosztásra váró gazdasági tömb volna.

A szomszéd államok nagy önmegtartóztatására s az európai népek belbékéjét őrző hatalmi alakulatok nagy mérsékletére volna

szükség, hogy azt a Nagy-Alföldet hagyják meg exterritoriális helyzetében, amely különálltan csak beteg gazdasági egység lehetne, míg feldarabolva a szomszédos nemzetek további fokozott étvágyát és a lakósság szaporodásával ténylegesen is jelentkező gazdasági szükségletét fedezné.

Erdély szempontjából vizsgálva a jövő alakulatot, több megoldási lehetőséggel kell számolnunk.

1. *Románia Erdély teljes elszakítására számít, sőt igényét a Tiszáig 26 vármegyére terjeszti ki.* Autonómiát ígér a magyaroknak, a székelyeknek és a szászoknak.

Ennek a megoldásnak útjában áll a történelem és a geográfia.

Kétségtelen, hogy Magyarország áll ezer év óta s Románia mind-össze államiságának néhány évtizedére tekinthet vissza. Az ezeréves kultúrát pár évtizedes kultúrával nem lehet szembeállítani.

Geográfiailag Erdély Romániához való csatolás esetére inferiorisabb helyzetbe kerül, mint Erdély volt Magyarországgal. A Királyhágót ezen esetben a Kárpátok alkotnák. Míg azonban a Szamos, Körös és a Maros egy-egy természetes beágazó kaput jelent Magyarországra, addig Erdélyből az egyetlen Olt-medence nyit némi ajtócskát Románia felé.

A Királyhágó inneni és túli részein egy ezeréves egymásra utalt kultúra fejlődött és kapcsolódott egymásba, míg a Kárpátokon innen és túl az évszázados gazdasági élet a határszéli forgalom keretei közé szorítkozott. Magyarország 26 vármegyéjének Romániához való csatolását Magyarország elleni büntető expedíciónak lehet minősíteni, de az európai pacifizmus önmaga ellen annál nagyobb bünt el nem követ-hetne, mintha Magyarország testéről leszakítaná a 26 vármegyét.

De nézzük a történelmet. Láttunk kísérleteket, hogy Nagy Lajos, Mátyás, I. Ferdinánd, Báthory, Rákóczi, majd III. Károly Magyarország hűbéresévé, majd szövetségesévé akarta tenni Moldvát és a Havasalföldet. Mi lett az eredmény? A természetes szétválás.

2. *Erdély románlakta vidékeinek Romániához való csatolása.*

Ezt a megoldást az anyagi és alaki kivihetőség szempontjából kell vizsgálnunk.

Erdélyben románok nagyobb tömbökben csak a déli és a dél-keleti vármegyék egy részében élnek, északon és északkeleten már töredezetebb a románság elhelyezkedése s a szász szigetelőkön kívül a Marosvölgy s a Marosvásárhely-kolozsvári magyar sáv választja el és darabolja fel Erdély 1 millió 450 ezer román lakosát.

A gazdasági és politikai egymásrautaltság nagyobb Erdély román-, szász- és magyarajkú lakócai között, mint az erdélyi és romániai román között.

Az erdélyi román nép kultúrája fejlettebb, gazdasági élete tökéletesebb, mint a romániai román népé.

Ha az erdélyi románság önrendelkezési jogának teljes, vitathatatlan és visszavonhatatlan birtokában lesz, ha az erdélyi három nemzet között nem lesz fölé- és alárendeltségi viszony, hanem ha az Erdélyben

élő nemzetek saját autonómiájuk szerint élhetnek: akkor a legtúlzóbb nacionalista sem akarhatja azt, hogy népe egy boldogabb milióból csak azért szakíttassék ki, mert a mesterségesen szított évszázados gyűlölködést csak így lehet örökre elnémítani.

3. *A déli és délkeleti vármegyék Romániához való csatolása.*

Ez ellen a megoldás ellen bizonyára a románok tiltakoznának leghangosabban, hiszen napnál világosabb, hogy akkor az erdélyi románság magasabb kultúrája, gazdasági érettsége a romániai koncertben sem nem numerálhatna, sem nem ponderálhatna.

Miután azonban minden hatalmi tényezőnek legfőbb célja a béke megteremtése és a népek boldogulása, az csak akkor érhető el, ha Erdély mint államjogi egység koncipiáltatik meg.

A felsoroltakból, mint negatívumokból megállapíthatjuk, hogy minő okok szólnak Erdély önállósága mellett?

Foglalkozni kívánunk mindazon kifogásokkal, amelyek Erdély gazdasági és állami egysége ellen felhozhatók.

1. Az a felfogás, mintha az Erdélyben élő három nemzet faji súrlódásokban fecsérelné el ereje legjavát: nem felel meg a valóságnak.

Utalnunk kell Svájcra és az Egyesült-Államokra, ahol különböző nemzetek szoros közelségben, sőt kapcsolatban élnek egymás mellett s ahol sem az irredentizmus, sem a faji torzsalkodás nem őrli meg az egyes nemzetek erőit.

A svájci kantonok szabad fejlődést engednek és biztosítanak a különböző nemzeteknek, viszont nem a túlzó nacionalizmus helyezi egymással szembe a népeket, de a gazdasági erő hozza össze s a gazdasági munka kovácsolja együvé a gazdasági és kulturális munkában nemes versenyre kelt népeket.

Amerika demokratikus jogfejlődése, az emberi szabadságjogok teljessége s az amerikai ipari és gazdasági termelés gigantikus méretei összeolvasztó erővel hatnak a világ minden részéből összesereglett emberekre s így a népeknek az izzó gazdasági élet mindig dübörgő, zakatoló fórumán nincs idejük arra, hogy faji harcokat kezdenek, mert minden idegszáluk a termelésé; a gazdasági, ipari és kulturális termelés nagy templomában.

Erdély? Erdély Magyarország kincsesbányája; Európa Kaliforniája !

Ha Svájc természeti kincsei gazdaggá és megelégedetté tehetik Svájc lakosait, akkor Erdély szűz területei, kiaknázatlan tárházai az alkotó munkában forraszthatják össze mindazon népeket, amelyek eddig Erdély bércei között éltek.

Ha Amerika aranymezői és rizsföldjei az odatelepült népek Eldorádójává lettek, akkor Erdély földgázmezői, erdőrengetegei, víz-erői, márványai, nemesércei és kőszenei bízást lehetnek az Erdélyben élő nemzetek együttélésének, fejlődésének létalapjai.

Ahol ilyen természeti kincsek várnak kiaknázásra, ott az egymás mellett élő nemzetek irredentizmusa nem burjánozhat fel, hacsak nem történik olyan erőszakos szétdarabolás, amely a gazdasági élet ütőereit vágja fel.

2. Erdély szétagolhatatlan és feloszthatatlan állami egységet képez, mert aki csak ismeri Erdély népeinek etnográfiai elhelyezkedését, az tudja, hogy igazságos szétagolás itt el nem képzelhető. Államadminisztráció szempontjából Erdélyben homogén nemzetiségi területeket létrehozni lehetetlen. Ha tehát a nemzetiségi blokkok szerinti szétagolás keresztül is vitetnék, ez csak erőszakos operáció volna, ahol a különböző területeken fölváltva véreznének a románság, szászság és magyarság ezrei és tízezrei.

A szétagolással járó ezen veszedelmet is csak az egységes Erdély háríthatja el, ahol az autonómia biztosítja a nemzetek szabad fejlődését s a személyiségi elv alapján biztosítja a kisebbség jogait.

3. A gravaminális politika meddővé tette a nemzetek életét, míg ezek leküzdése árán a szabad gazdasági fejlődés lehetőségei biztosítottak volna jobbra és balra egyaránt.

Ha már a Habsburg-dinasztia telepítési akciója magyar nemzetellenes volt, mert egy nemzet egységes fejlődésének etikája szempontjából sem engedhető meg az, hogy olyan szomszéd népek telepítessenek a határokra, amelyek mindig kifelé tendálnak, akkor is ezt a hibát gravamenekkel tetőzni nem szabad. Ebben pedig királyaink sokat vétkeztek az államszerző és államfenntartó magyar nemzet ellen.

Az uratlanná vált birtokok és elnéptelenedett területek mind a szomszéd népek birtokába mentek át telepítés útján, vagy más donációs ürügy alatt elvonattak a magyar néptől.

Ezek az intézkedések természetesen elégedetlenséget szülhettek a magyarság körében.

4. A latin államnyelvnek a magyar nyelvvel való felcserélése valóságos határkő volt a nemzetiségek életében. A nemzetiségek ezen intézkedéssel naponként érezték, hogy nem egyforma alanyai az állami életnek. Hogy az egyenlő jogokat biztosító autonómia miképpen szünteti meg mindezt, azt Svájc és Belgium példája egyformán igazolja.

5. Mindezen visszasságoknak és kinövéseknek szülőanyja a dualisztikus monarchikus államforma volt, ahol a *divide et impera* elv uralkodott.

6. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azon megfigyelésünket sem, hogy más a magyarországi s más a szorosán vett erdélyi románság helyzete, sőt még ezen körzeteken belül is érdekes érzelmi eltolódásokat észlelhetünk. Más a nagyszebeni, más a gyulai s más a csíkmegyei román ember. Míg Nagyszeben és Fogaras környékén a nemzeti öntudat szélsőségei csaponganak, addig a gyulai havasok »móc«-a minden nemzeti öntudat nélkül él; a csíkmegyei állattenyésztő román testvéri egyetértésben él a »székely atyafiakkal«.

Hasonló eltérés észlelhető a görög katolikus román és a görög keleti román között. A görög katolikus románság, átlag engedékenyebb és — ha szabad minden tendencia nélkül e szót használnunk — türelmesebb.

7. A jogfejlődés tanúsága szerint akkor uralkodtak Erdélyben békés viszonyok az egyes nemzetek között, amikor a három nemzet jogviszonyait külön-külön törvények szabályozták. A nemzetek szoká-

saiból fejlődött jogszokás természetes fundamentuma volt az illető nemzet jogéletének.

Mindezen különállást 1690-ben nem azért adta fel Erdély, mintha nem lett volna különállásának létjogosultsága, hanem mert a bécsi udvar így kívánta.

Ezek után összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az erdélyi nemzetek részére biztosított autonómia által eléretnék az a cél, hogy minden nemzet úr legyen a maga portáján s így minden nemzet saját maga viselje cselekedeteinek erkölcsi következményeit.

Kossuth Erdélyről és a dunai konföderációról.

Wilson a népek szövetsége érdekében kifejtett munkájában — helyesen — a jogbölcész azon álláspontjára helyezkedett, hogy a népszövetség nagy, átfogó kérdését nem a völgyekből, hanem a határhegyek legmagasabb csúcsáról bírálta el. Mint a megoldási lehetőségek végső konklúzióját el kell fogadnunk a wilsoni álláspontot, mindössze a kivitel módzataihoz lehet hozzászólásunk nekünk, akik szintén jogbölcseleti alapon, szintén a határhegyekről, de a mi határhegyeink magaslatairól vizsgáljuk és bíráljuk el a kérdéseket.

Wilson népszövetségét egy *nemzet fölötti államalakulásának* képzeljük el, ahol szabad és egyenrangú államok lépnek egymással szövetségre, de amíg a legnagyobb nemzetfölötti államig jutunk, addig állomásaink vannak, ahol a rendezés nagy munkáját el kell végeznünk. Ilyen állomás a dunai egyesült államok gondolata körül található.

Ha a népszövetséget egészséges alapokra akarjuk helyezni, akkor az építész gondosságával kell arra ügyelnünk, hogy az egészséges talajtól a fedélszerkezetig s a legutolsó tégláig minden ép, időálló és teherbíró legyen. Yalamint tehát a dunai konföderáció csak úgy lehet helyesen konstruálva, ha szabad és egyenrangú államok alkotják a szövetséget, úgy a népszövetség is csak szabad és egyenrangú államokból születhetik meg. A népszövetség tagállamai között nem lehetnek elnyomók és elnyomottak. A *The Morning Post* 1918. II. 25. száma közli a konferenciának hivatalos felfogását Ausztria-Magyarország háborús céljairól:

»The Conference does not propose as a War Aim dismemberment of Austria-Hungary or its deprivation of economic access to the sea. On the other hand, the Conference cannot admit that the claims to independence made by the Czecho-Slovaks and the Iugo-Slavs must be regarded merely as questions for internal decision. National independence ought to be accorded, according to rules to be laid down by the League of Nations, to such peoples as demandit, and these communities ought to have the opportunity of determining their own groupings and Federations according to their affinities and their interests. If they think fit they are free to substitute a free *Federation of Danubian-States* for the Austro-Hungarian Empire.«

»A konferenciának nem szándéka a háború céljaként Ausztria-Magyarországnak szétagozása vagy a tengerhez való kijutásának meggátolása. Másrészt a konferencia nem engedheti meg, hogy a cseh-szlovákok és a jugoszlávok függetlenítésük érdekében emelt panaszai csupán csak mint belső kérdés tekintessenek. A nemzetek függetlenségi törekvése kell hogy békés kiegyezésre jusson, hogy a népszövetség a »népek légijáratának«-nak szabályai szerint köttessék. Azon nemzetek, akik azt követelik és ezek népeinek alkalmat kell adni, hogy meghatározzák elhelyezkedésüket és szövetkezéseiket rokonságuk és érdekeikhez képest. Ha ők úgy gondolják, úgy szabadságukban áll, hogy szabad »dunai államok föderációjával« helyettesítsék az osztrák-magyar császárságot.

A konferencia tehát számított arra, hogy a volt osztrák-magyar monarchiából alakult államok kölcsönösen egymásrautaltságuk tudatában és a Duna gazdasági értékének mérlegelése után szövetségre lépnek egymással; de éppen mert számított erre, gondoskodnia kellett arról, hogy az új államalakulások aktív és passzív szereplői az elfogulatlan osztó igazságot érezhessék.

Tárgyunknál fogva a minket érdeklő igazságot a jövő Erdélyében, a jövő Erdélye részére keressük. Az igazságot, az Unió utáni Magyarországgal szemben éppen úgy keressük, mint az 1916. évi augusztus hó 17-én kelt titkos szerződés és a gyulafehérvári határozat álláspontján álló Romániával szemben.

Ha igaz az, hogy a nemzetfölötti állam biztosítja a *Civitas Dei*-t s ha igaz az, hogy a népszövetség létesítése árán a háború és a béke között kell választani, ha igaz az, hogy a népek feudális és plutokratikus osztályuralmát kell megszüntetni: akkor igaz az is, hogy ez csak a népek igazságos ítélete s a népek demokratikus szövetsége által érhető el. Ez az ítélet pedig Erdély állami egységének kedvez!

Erdély államjogi egységére vonatkozólag figyelemreméltó sorokat olvasunk J. O. »Magyarország jövője és a dunai egyesült államok« című dolgozatában.

»A területi autonómia kérdését komoly történeti és gazdasági alapon csak Erdélyre nézve lehetne felvetni s tényleg nemcsak román részről, de magyar körökből is gyakran hangsúlyoztatott, hogy a merev budapesti centralizáció árt Erdély speciális érdekeinek, melyeket a sablonizáló bürokrácia sem nem ismert, sem nem méltányolt.

Nos, egyáltalán nem tartom kizártnak, hogy a demokratizált Magyarországon belül újra komoly formában feltámad Erdély autonómiájának problémája (természetesen nem faji, de országos alapon) s ellene egy fejlettebb demokratikus közvélemény szempontjából éppoly kevésbé lehetne kifogást emelni, mint angol liberális szempontból Wales, Skócia vagy Írland önkormányzata ellen.»

J. O. szavaihoz hozzáfűzni valónk van. Azt mondja, hogy a »merev budapesti centralizáció árt Erdély speciális érdekeinek, melyeket a sablonizáló bürokrácia sem nem ismert, sem nem méltányolta Jászi e színigazságot elfelejtette gyakorlati igazsággá is tenni, mert nemzetiségi minisztersége alatt az erdélyi románsággal folytatott tár-

gyalás során míg egyrészt nem helyezkedett Erdély államjogi egységének álláspontjára, másrészt az aradi tárgyalásból kizárta az erdélyi magyarság, erdélyi románság és erdélyi szászság képviselőit. Megegyezésre csak az Erdélyben élő népek juthattak volna, mert sehol annyira nem érvényesült az igazság, mint itt: »Si duo faciunt idem, non est idem.«

A bukaresti kamara, november első napjaiban az erdélyi román testvérek részére a megegyezéssel békét akarta és javasolta s csak amikor látta a magyar hadsereg teljes demoralizációját, akkor sürgette ki a gyulafehérvári határozatot.

Jászinak, mint nemzetiségi miniszternek gyakorlatban is arra az álláspontra kellett volna helyezkednie, hogy Erdély sorsa az Erdélyben élő három nemzet kezébe tétessék le; tehát a régi Magyarországnak deferálnia kellett volna a saját sorsát intézni akaró Erdély előtt. Jászi, a nemzetiségi miniszter, nem volt következetes Jászihoz, a szociológushoz.

Erdély sorsára s a dunai konföderációra Kossuth Lajos világít reá valóságos prófétai éleslátással. Kossuth tisztán látja, hogy a »mesterkelt nemzetiségi viszályok mérgé Erdélyből örökre száműzettetnék, ha a konföderációs terv Románia érdekeit Magyarország érdekeivel összhangzásba hozná«.

Így ír Türr altábornagyhoz, amikor a konföderáció eszméje idő előtt publikáltatott: »A Duna conföderáció eszméjének már csak megpendítése is oly hatalmas előlépés Magyarország függetlenségének valósítása felé s annyira a praktikabilitás terére viszi az e részbeni aspirációkat, hogy igen természetesnek kell találni, ha attól az osztrák orgánusok s Magyarországon mindazok, kik az osztrákkal alkut a függetlenség fegyverrel kivívásának elibe teszik, megrémültek ...

Pusztán magyar szempontból csak az gyengíthetné ezen fontos tekintetek súlyát, ha az előnyöket, mikkel a conföderációs javaslat a magyar nemzetnek ajánlkozik, a magyarok akár nemzeti dignitásuknak, akár állami szuverenitásuknak feláldozásával volnának kénytelenek megvásárolni.« De elég figyelemmel megolvasni Kossuth felvilágosításait, hogy átlássuk, miként ily áldozatnak még csak árnyéka sem forog fenn, sőt ellenkezőleg a jövő független magyar állam mind szuverenitásában, mind nemzeti méltóságában biztonságot s emelkedő súlyt nyerhet a konföderáció által.

Ebben a levélben említi Kossuth, hogy a konföderáció eszméjével olasz részről Ratazzi és Canini, míg magyar részről Klapka foglalkoztak, de mint az alábbiakból kitűnik, a dunai szövetségnek tartalmát és testét Kossuth lángelméje adott.

Itt közöljük mindazt, amit a dunai szövetségre vonatkozólag 1862. év május 1-én Kossuth Lajos a tárgyalás alapjául elfogadott.

»Azon országok mindenkép sajátlagos viszonyai, melyek a Kárpátok és a Duna, a Fekete- és az Adriai-tenger közt fekszenek, nagyon megnehezítvén egy egységes állam alakulását, kívánatos, hogy az e tájakon elterülő régi történelmi államok egymással szövetségre lépjenek, melyet »Dunai szövetségnek« lehetne elnevezni. A közösen

érdeklő tárgyakon kívül, miket a szövetségi hatóság intézne, minden állam törvényhozása, igazságszolgáltatása és közigazgatása teljesen független lenne. A lehető széleskörű decentralizáció és azáltal, hogy minden községnek és tartománynak bő szabadság engedtetnék, a szövetség összes lakói akadálytalanul fejlődhetnének s minden egyes nép elfoglalhatná az emberiség nagy családjában őt illető helyét.

Az új közjogi rend alapja a dunai tartományokban az egyes népek szabad beleegyezése volna, akár egy törvényalkotó gyűlés, akár az általános szavazat alakjában. Így például *Erdély lakói általános szavazattal fognak eldönthetni, vajon hazájuk egy legyen-e Magyarországgal?* vagy legyen politikailag egyesülve Magyarországgal, közigazgatásilag pedig különválva attól, *vagy végre csak szövetségben legyen Magyarországgal és a többi szövetséges állammal, mint maga is autonóm állam, teljes egyenlőségi alapon?* — Részemről csak egy feltételt kötnék ahhoz, ha Erdély autonóm állam s a szövetségnek, mint ilyen, kívánna tagja lenni: azt tudniillik, hogy Erdély és Magyarország közt perszonális unió létezzék a közös fő személyében. E két országnak egy ura kellene hogy legyen, bármi is lenne aztán a neve. *A jó egyetértés a magyarok és románok közt, ami az én leg-hőbb vágyam, jólétet és szabadságot biztosítana mindkét népnek.* Remélem is, hogy el fogjuk érni e nagy célt.

Az esetre, ha a keleti kérdés a keresztyén népek függetlenségével találna megoldatni, kívánatos, hogy Szerbia s a többi délszláv országok szintén belépjenek a dunai szövetségbe, mely esetben a Kárpátoktól a Balkánig terjeszkednék s állana: Magyarországból, *Erdélyből*, Romániából, Horvátországból s a netán Szerbiához csatolandott tartományokból stb.

Oly kényes kérdések megoldására, melyekre nézve a népek meg-egyezni nem tudnának, a barátságos hatalmak közvetítését vagy ítéletét is ki lehetne kérni.

A szövetségi szerződést egy törvényalkotó gyűlekezet készítené, alapul véve bizonyos elveket, mik közül néhányat megjelölök.

1. Közösen érdeklő ügyek lennének a szövetségi terület oltalma, a külpolitika, a külképviselet, a kereskedelmi rendszer, odaértve a kereskedelmi törvényhozást, a vám, a fő közlekedési vonalak, a pénz, a súlyok és a mértékek.

2. Mindent, ami a szárazföldi és tengeri haderőre, a várakra és a hadikikötőkre vonatkozik, a szövetségi hatóság fogná szabályozni.

3. A szövetség egyes államainak a küludvaroknál nem volnának külön képviselőik, a szövetségi diplomácia egy és közös lesz.

4. Közös lesz a vámügy, melynek jövedelme az egyes államok közt akként fog fölosztatni, miként a törvényalkotó gyűlekezet megszabni fogja. Közös lesz a kereskedelmi törvényhozás. Egy a pénz, egy a súly, egy a mérték az egész szövetségben.

5. A törvényalkotó gyűlés fogja eldönteni azt is, vajon a szövetségi gyűlekezet (parlament), mely a végrehajtó hatalmat gyakorolja, csupán egy kamarából álljon-e, avagy kettőből, mint az Amerikai Egyesült-Államokban. Utóbbi esetben a képviselőház választatni fog,

az egyes államok népességi aránya szerint. A szenátusban a nagy és kis államok egyenlő számú tagok által lesznek képviselve, amiben a kisebb államokra nézve kitűnő garancia rejlik.

6. A végrehajtó hatalmat egy szövetségi tanács gyakorolja, melyet, ha egy kamara lesz: ez, ha kettő; ezek választják. Ő fog irányt adni a külpolitikának is, a törvényhozás ellenőrzése mellett.

7. A szövetség hivatalos nyelve fölött a törvényalkotó gyűlés fog határozni. A végrehajtó, úgy a törvényhozó hatalom gyakorlatában minden tag saját anyanyelvét használhatja.

8. A szövetségi hatóság székhelye váltakozva majd Pesten, majd Bukarestben, egyszer Zágrábban, másszor Belgrádban lesz.

9. Azon államnak, ahol a szövetségi hatóság a fönnebbi sorrend szerint tartózkodni fog, feje lesz egyidejűleg a szövetségi tanácsnak és a szövetségnek is ideiglenes elnöke.

10. Minden egyes állam otthon oly alkotmányt ad magának, aminő érdekeivel leginkább megegyezik, természetesen azon feltétellel, hogy ez alkotmány elvei a szövetség által szentesített elvekkel ne ellenkezzenek.

11. A különböző nemzetiségek és vallásfelekezetek egymáshoz való viszonya a következő alapon rendeztetnék, melyek már a magyar bizottságnak Turinban, 1860. szeptember 15-én közzétett emlékiratában is bennfoglaltatnak.

Nevezetesen:

a) Minden község maga határoz hivatalos nyelve fölött. E nyelven fognak folyni szóbeli tanácskozásai; készülni jelentései és levelei a megyefőnökhöz, kérvényei a kormányhoz és a diétához. Minden község maga szabja meg azt is, hogy iskoláiban melyik legyen a tannyelv?

b) Minden megye szótöbbséggel dönti el, hogy a közigazgatásban melyik nyelv használtassák? E nyelven fognak folyni a szóbeli tárgyalások, szerkesztetni a jegyzőkönyvek s a levelezések a kormánnyal. A kormány viszont szintén e nyelven válaszol s fogalmazza minden rendeletét.

c) A parlamenti tárgyalásoknál minden képviselő tetszés szerint használhatja az országban dívó nyelvek bármelyikét.

d) A törvények a megyékben és községekben otthonos valamennyi nyelven fognak közzététetni.

e) Az ország lakói szabadon egyesülhetnek, nemzetiségük érdekében nagy nemzeti egyletekké (consortii) szervezkedhetnek kényük-kedvük szerint s tarthatnak kisebb-nagyobb gyűléseket és időhöz kötött értekezleteket vallási ügyeik elintézése végett. Egyszersmind választhatnak maguknak nemzetiségi főnököt, akit vojvodának, hospodárnak vagy más effélének nevezhetnek.

f) Templomaik és iskoláik fölött intézkedni a nemzetiségi egyletekre bízhatják, szabadon választva főpapjaikat s címezve ezeket patriarchának, metropolitának vagy más effélének.

g) Statútumokat hozhatnak szervezetük s nemzetiségi és vallási érdekeikre vonatkozólag.

h) Az állam csupán egyet követel meg tőlük, azt, hogy határozataik és tetteik nyilvánosságra hozassanak.

Hiszem, hogy a fönnebbi javaslatokat a dunai tartományok mind elfogadják, mert megfelelnek óhajaiknak és érdekeiknek s biztosítják jövőjüket. Ily módon sikerülni fogna köztünk benső egyetértést eszközölni, aminek legelső következménye a zsarnokok bukása és az volna, hogy szétmállanának azon vén és korhadtt államok (értsd Ausztria és Törökország), melyek őket most szolgátságban tartják s nemes törekvéseiket meggátolják. Az ég nevére kérem a magyar, szláv és román testvéreket, borítsanak fátyolt a múltra s nyújtsanak egymásnak kezet, fölkelvén mint egy ember a közös szabadságért s harcolván valamenynyien egyért, egy valamennyiükért a svájciaktól adott régi példa nyomán. Az ég nevére kérem, fogadják el e tervet, mely nem concesszió, hanem kölcsönös és szabad szövetkezés. Minden egyes aldunai nemzet, ha sikerülne is maga köré gyűjtenie most máshová tartozó fajrokonait, legfőlebb másodrendű államot alkothatna, melynek függetlensége örökös veszélyben forogna s mely szükségkép alárendelve volna idegen befolyásoknak. De ha a magyarok, délszlávok és románok a fönnebbi tervet felkarolják, elsőrendű, gazdag és hatalmas állam lesznek 30 millió lakossal, mely sokat fog nyomni Európa mérlegében.

Egység, egyetértés, tesvériség magyar, szláv és román, között, íme, ez az én legforróbb vágyam, legőszintébb tanácsom! íme egy mosolygó jövő valamennyiük számára.«

* * *

Leközlöttük a dunai konföderáció projektumát, — mint ahogy azt Kossuth nevezi — leközlöttük azzal a szándékkal, hogy a Kossuth Lajos által már 1851-ben szóba hozott s az 1862-ben nyilvános pertraktálásra került tervezetet összehasonlíthassuk mai állapotainkkal. Kétségtelen, hogy a világháború után Európa helyzete, de különösen a dunai államok helyzete egészen más, mint az 1848—49. évi szabadságharc utáni esztendőekben volt.

Egy bizonyos s ez az, hogy a dunai konföderáció eszméjének a mai viszonyok sokkal jobban kedveznek, mint kedveztek 1862-ben.

Wilson a népszövetség eszméjével csak akkor ér célt, akkor biztosítja állandóságát, ha a kisebb körzetekben érvényesülő súrlódási felületeket, amelyek kilobbanásra vezethetnek, — letompítja.

A dunai államok szétdarabolása eredményezhet ideig-óráig tartó békét, sőt a népfajok tömörítését is eredményezheti, de évezredes kötelekeket szétvagdalni nem lehet s egy évezredes kultúrát egy szerződéssel átönteni egy másik állam kulturális csatornahálózatába — lehetetlenség.

Az országok gazdasági életének egész konceptusát kell elfogulatlan, szorgos mérlegelés tárgyává tenni s a nacionális törekvéseket a szükségszerűség határain belül a gazdasági élet kohójában kell összeegyeztetni s ahol szükség, összeforrasztani.

A wilsoni népszövetség nagy traktátumában sok kisebb tagállam szenved olyan sérelmet, amit létének megtagadása nélkül el nem visel-

het, viszont a nagy államok olyan előnyökhöz jutnak, amelyek által a törpe országok az örök kizsákmányolás fogságába kerülnek.

Ezt a veszedelmet a mérséklettel és belátással konstruált dunai konföderáció háríthatja el a dunamenti államok sötét felhőkkel bevont egéről.

* * *

Mielőtt Kossuth konföderációs projectumát átültetnők a mai időkbe, leközzöljük azokat a minket és tárgyunkat érdeklő felvilágosításokat, amelyeket azért adott Kossuth, hogy »a terv egész horderejében megértessék a balmagyarázatoknak eleje vétessék, az aggodalmak megnyugtathassanak. S a terv praktikus alakot nyerjen«.

A javaslat — mint Kossuth felvilágosításaiban írja — nem egyéb, mint egy proponált értekezleti bázis.

»Csak ennyi és nem több annak értelme, nem manifesztum az, még csak nem is kidolgozott terv, hanem csak privát használatra szánt konstatirozása annak, hogy én s politikai barátaim készek vagyunk a hazánkban s hazánk szomszédjában felizgatott nemzetiségi viszályok kiegyenlítésére, egyszersmind az osztrák birodalom felbomlása miatt némely ószerű diplomáciai körökben az európai súlyegyenlenség irányát táplált vagy színlelt aggodalmak eloszlatására mindent megtenni, amit csak saját hazánk iránt tartozó kötelelességeink megengednek.

A dunai konföderácia eszméje nem új, talán én voltam az első, ki ezen eszmét mint Európa fejlődésének logikai postulátumát még 1851-ben szóba hoztam. Meglepőleg különös, hogy a legelső ellenmondás ezen eszme ellen éppen a román fejedelemségekből jött, melyeknek a konföderációra minden mások felett legnagyobb szükségük van, mindenesetre sokkal nagyobb szükségük van, mint a magyarnak. De a daco-román ábrándok fanatizmusa keveredett a játékba, mely a magyar nemzetet azzal gyanúsította, mintha az a konföderáció színe alatt Nagy Lajos s a még nagyobb Mátyás királyok hajdani Nagy-Magyarországát visszaállítani, tehát a keleti szomszéd nemzetek felett uralkodni vágyódnék. Mennyire alaptalan ez a gyanúsítás, mindenki át fogja látni, aki meggondolja, mennyi baja van a magyar nemzetnek az újabb időkben felizgatott nemzetiségi kérdéssel. Annál elidegenítőbben hatott, minthogy éppen azon oldalról jött, mely köztudomásúlag a magyar korona legdrágább gyöngyének, a magyar nemzeti test egyik karjának, Erdélynek elszakításáról ábrándozik.

Minden félreértés kikerülése végett azonban megjegyzem, hogy bár lelkiismeretes gondnal keresve a csomó megoldásának módját, nekem a javaslatba tett mód mind praktikusnak, mind olyannak látszik, mely mindazon tekinteteknek legjobban megfelel, mikre a dologban reflektálni kell. A célt pedig ekként formulázom:

Nemzetem sérelme nélkül a nemzeti viszályok kiegyenlítése.

Kültámadás, külabszorpció, külszupremáciától függés elleni biztosság, véderőegyesítés által.

Vám- és kereskedelmi rendszeregység.

II.

Van egy körülmény, mely a konföderáció formulázásában, amint különös figyelmet követel, úgy nehézségekkel is jár.

Ez az: hogy mindazon státusokra nézve, melyek a projektált konföderációban résztvenni hivatva lehetnek, a konstitúciónak monarchia elve Európa jelen helyzetében kikerülhetetlen kénytelenség.

Magyarországra nézve ez a nemzet által általánosan el van ismerve. S én, ki hazámat jobban szeretem, mint akármilyen teóriákat, ezen elvet nyíltan és rezervata nélkül elfogadom. Akarjuk, hogy hazánk az osztrák uralom alul felszabaduljon, tehát akarnunk kell a feltételeket, melyek alatt a felszabadítás lehetséges. A függetlenségét kivivandott Magyarországnak királyt kellene választania; még pedig a királynak római katolikusnak kell lenni s az európai uralkodócsaládok egyikéből kellene választatni. Az első történelmi, a második politikai kénytelenség. Csak egytől kellene a magyarnak óvakodnia. Nem kell oly dinasztiaiból választania, mely hazánkat újól abszolutisztikus és abszorpcionális törekvések veszélyével fenyegethetné.

Nem lehet tagadni, hogy monarchikus elv alapján konföderációt alkotni nem könnyű feladat.

A monarchikus elv kénytelenségéből az következik, hogy a Dunai Konföderáció alkotásában a következőknek kell lenni a vezértekinteteknek:

1. Úgy intézkedni, hogy a konföderáció a célul kiszabott közérdeknek megfelelhessen, de annak határán túl ne terjeszkedhesek.

2. Az egyes komponens tagok állami perszonalitása az európai nemzetcsalád irányában ne abszorbeáltassék.

3. Szorgosan ügyelni, hogy az egyes komponens államoknak mind területiális épsége, mind szuverén autonómiája úgy az összes föderáció, mint annak egyes komponens tagjai ellenében is csorbítatlanul biztosítva legyen.

Ha Erdély is külön komponens tagja leszen a föderációnak,, mondanom sem kell, hogy Kolozsvár is az alternálandó székhelyek közé lenne számítandó.

III.

Ha a szolúció tovább késnék, mint azt gyanítani lehet, a terv valószínűsítése vagy szűkebb körre szorúl, vagy más irányban válhatnék alkalmazhatóvá s a terv részletei úgy egyik, mint másik esetben a komponens elemekhez képest módosításokat szenvedhetnének.

Én mindenesetre fel kívánom használni ezen alkalmat, hogy határozottan kimondjam nézetemet a nemzetiségi kérdést, s jövő politikai viszonyt illetőleg azon országokra s tartományokra nézve, melyek a magyar szent korona komponens részeit képezik.

E részben külön tekintetek fordulnak elé: 1. a tulajdonképeni Magyarországot, 2. külön tekintetek Horvát-Szlavon-Dalmátországot és ismét 3. külön tekintettel Erdélyt illetőleg.

Egyébiránt Magyarországot illetőleg én is úgy, mint az 1861-ki országgyűlés, rendíthetetlen elvemnek vallom, hogy *az ország területi integritása s politikai egysége azon határ, melyet a nemzeti-ségi kérdések elintézésénél szentnek és sérthetetlennek kell tekinteni.* Ezen határon belül mindent a nemzetiségi igényeknek, mit csak az igazság követelhet, a méltányosság kívánhat s testvér testvértől, honpolgár polgártársától igénybe vehet.

De az országnak nyelvek szerinti feldarabolását s politikai egységének nyelvek szerinti szétszaggatását hongyilkosságnak tartom s abban részemről soha, de soha és semmi áron részes nem leszek.

Ami Erdélyt illeti, az egészen más tekintetbe jó, mint Horvátország. Erdélyi nemzetiség nincs és soha nem is volt, mint van és volt horvát nemzetiség. Hanem Erdély lakossága épúgy, mint Magyarország sok más vidékéé, különféle nemzetiségű. Aztán, ami a legfőbb, Erdély nem mint külön állam csatlakozott szerződésileg Magyarországhoz, nem is úgy jött a magyar korona birtokába, hogy azt mint külön államot a már fennállott Magyarország meghódította volna: nem, Erdély Magyarország őseredeti alkotásának őseredeti alkatrésze. A magyar koronának kiszakíthatlan gyöngydarabja. Erdély oly föld, mely jogilag, történetileg, fizikailag, geográfiaileg, politikailag, státuszgazdaságilag a magyar korona integráns része, mely nélkül a magyar korona nem magyar korona, Magyarország nem Magyarország, hanem valami csonka, nem tudom micsoda. Erdély oly föld, melyet Magyarországtól efemer viszontagságok egyidőre elszakítottak volt ugyan, mint elszakíták 160 évre Budát, a magyar királyok sírhelyét — de melyet a történet logikája a magyar koronának visszaadott előbb külön adminisztrációval, de politikai egységgel, később adminisztrációs egységgel is. Magyarország mint Erdély törvényesen konstituált országgyűlései által törvényesen hozott s a közös uralkodó által szentesített törvény értelmében, mely azonban nem új jogcímet alapított, hanem csak az Isten, természet s történet által szentesített jogot állította vissza érvényébe. Nem is tartom szükségesnek azok ellen cáfolatba ereszkedni, kik a Traján császár idejére vonatkozó 170 éves római hódításra alapított fallaciák folytán Erdélyt a magyar koronától elszakítani követelik. Boldog Isten! Mivé lenne Európa, ha annak közjoga a római birodalom bukása s népvándorláselőtti alapokra vitetnék vissza.

Távol vagyok attól, hogy az oktan fanatizmus eme barbár ábrándjait a román nemzetnek számítsam be: hanem mert ily ábrándok vannak s merész izgalmaikkal kevert izgatásokkal iparkodnak tudatlan tömegek szenvedelmét felpaskolni, határozottan (s ezt az egész magyar nemzet nevében) kinyilatkoztatom, hogy amíg Árpád honában egyetlen egy magyar él (milliók élnek pedig), Erdélyt a magyar koronától sem vokssal, sem karddal elszakítani senki sem fogja.

De már ami azt illeti, vajon Erdélynek a magyar koronához tartozása mindenestre épségben tartatván, *adminisztratív is unionálva maradjon-e Magyarországgal*, vagy mint 1848-ig volt, *külön adminisztrációval bírjon-e?* . . . erre nézve véleményem a következő:

Az adminisztrációs unió törvényessége kétségbevonhatatlan. Tulajdon azon legalitási alapon nyugszik ez, mint amaz egykorú másik törvény, mely az erdélyi volt jobbágyokat szabad földbirtokossá s az alkotmány sáncain kívül tartott népet, a nemességgel s privilegiált osztályokkal egyenjogú szabad polgárokká tette. Faj-, nyelv-, vallás-különbség nélkül. S még nem hallottam, hogy az erdélyi románok közül valaki eme felszabadító törvény érvényességét kétségbe vonta volna.

Abban is tökéletesen egyetértek, hogy míg az osztrák ház hatalmat gyakorol a magyar korona földterülete felett, az unióhoz ragaszkodni elengedhetetlen hazafiúi kötelesség. Sőt az áhítattal várt szabadságharc lefolyása alatt is szükségesnek tartom az adminisztrációs egységet, mert az a sikernek, a győzelemnek feltétele.

De amely pillanatban az osztrák járom le van rázva s a függetlenség ki van víva, nem látok abban legkevesebb veszélyt is, hogy *külön autonóm adminisztrációval* bírjon-e vagy Magyarországgal *adminisztratív*e is uniólva maradjon? A politikai egység s a magyar koronának Erdélyhezi joga mindenesetre épségben hagyatván, mert ezt s az uralkodó azonosságát a magyar nemzet csak kérdésre is venni soha sem engedendi.

Azt tartom, egyébiránt, hogy bölcs és követésre méltó az amerikai Egyesült-Államok províziója, mely konstitucionális törvények megváltoztatására praeponderans többséget, a szavazatok kétharmad részét kívánja.

Ha aztán *a szavazás oda ütne ki, hogy Erdély külön törvényhozással s közigazgatással bírjon, mint 1848 előtt bírt, s ha a dunai konföderáció eszméje valósíttatnék nemcsak természetesnek és igazságosnak, hanem különösen magyar szempontból nagyon kívánatosnak tartom, hogy az autonóm Erdély annak tagja legyen s benne mint egyenjogú társ képviseltessék. Ez Erdélynek a magyar koronához viszonyán nemcsak hogy nem tágítana, sőt azt az érdekek hatalmánál fogva, ha lehet, még szorosabbra fűzné.*

Magában értetik, hogy Erdély belsejét, illetőleg a nemzetiségi kérdésre nézve tulajdon azon elvek volnának követendőek, melyeket Magyarországot illetőleg felállítottam.«

Kossuth Lajos konföderációs tervének szinte szédületes méretei s az azóta változott, mert megerősödött igazságai azt a képzetet alkotják meg bennünk, hogy a terv azért nem válhatott valóra, mert az érdekelt nemzetek fiai mesterséges eszközökkel szítva sokkal jobban gyűlölték egymást, hogysen szükségét érezték volna annak, hogy félretéve a gyűlölködést, egy kerek asztal körül próbálták volna meg, miként lehet leküzdeni a nehézségeket, elsimítani az akadályokat: miként lehet a vita és meggyőzés kohójában kiolvasztani a színaranyat.

Emberileg magyarázatát igyekszünk találni ez okok és okozatok láncolatának s az ezekből származó eredőnek.

Bár 1848—49 s az azt követő események bizonyos történelmi hullámvonal képét mutatják, mert az események alul alig tudták az

egyes országok emancipálni magukat s így a sorsuk többé-kevésbé közös volt; az akkori események méretei meg sem közelítik azt a világegést, amelyben 1914—19-ig Európa kulturális javai elporladtak.

Nevezzük pusztulásnak vagy tisztítótűznek, a pusztulás mellett nem szabad kicsinyelnünk azokat — az események által megérlelt — igazságokat, amelyek csak tisztítótűzből, nagy vihar titán születhetnek.

A múlt egész állami és társadalmi rendje téves ideológiákon épült fel s az egyes korszakok uralkodó eszméi úgy megütlék a lelkeket, mint ahogy eső után nehéz köd üli meg a hegyek ormait. Ha az uralkodó rend úgy akarta, az állami és társadalmi élet összes szervei abban merítették ki tevékenységüket, hogy a kor uralkodó eszméit szolgálták s elnyomtak minden hangot, amely józanságra intett. Ez a merev felfogás különösen utolsó évtizedeinkben volt általános s zavarta meg tisztánlátásunkat s még azon politikusaink is, akik Kossuth Lajos hagyományait akarták átültetni a való életbe, *Kossuth imént ismertett fajmegértő politikáját figyelmen kívül hagyták s ahelyett hogy a magyar függetlenség ótestamentumához ragaszkodtak volna, maguknak teremtettek egy-egy új testamentumot.*

Míg az összes hatalmi orgánumok befelé így dolgoztak, addig Európa ítélőszéke előtt vádlóktól és rágalmazóktól körülvéve védő nélkül állottunk. Külföldi propagandánk abban merült ki, hogy a napi politika szereplőit pártpolitikai célok szerint portáltuk s nagyjaink fotográfiáját mutattuk be: ellenségeink pedig a »zsarnok Magyarországot« igaztalan vádakkal illették.

Kossuth és emigrációs barátai szűkös anyagi viszonyaikhoz mérten többet tettek a külföld informálása érdekében, mint kormányzataink évtizedeken keresztül. Sietünk megjegyezni, hogy külügyi képviseletünk a dualizmus számlájára csak akkor dolgozott Magyarországért, ha az több terhet és kevesebb jogot jelentett s ha a külképviselet árán Magyarországot inferiorisabb helyzetbe hozhatták s ezzel szemben Ausztria javát szolgálhatták.

Külképviseletünk szánalmasságának szomorú bizonyítékát látjuk a béketárgyalások kezdetén való helyzetünk tükörképében. Míg Magyarországnál kisebb államok igazaikat hangoztatni és védeni tudták, addig a magyar nemzet nem juthatott abba a helyzetbe, hogy Wilson szavai igazságának érvényt szerezzen: »Ha az államok és népek kölcsönösen megismernék egymást, megszűnnék köztük a gyűlölet.«

A külföld, jelen esetben a békekonferencia informálatlanságának tulajdoníthatjuk, hogy mielőtt a béketárgyalás lezárt aktákat tenne a világ elé s e lezárt aktákkal az új egyenetlenség átkát szórná szét a megsebzett nemzetek között, azelőtt nem utasíttatnak az érdekelt országok arra, hogy saját maguk, önmaguk között keressék a kibontakozás és megegyezés lehetőségeit. E tárgyaláson természetesen nem győző és legyőzött, nem kizsákmányoló és kizsákmányolt népek állanak egymással szemben, hanem a legnagyobb szám legnagyobb boldogulására törekvő, megértést, európai békét és gazdasági fellendülést akaró emberek.

Valamint a dunai konföderáció megtestesítésének lehetősége és szükségszerűsége lefegyverezné az étvágyukban megnövekedett, túlzó nacionalista érdekképviselőket: úgy Magyarország és Erdély államjogi egysége projektumának útjából is minden akadály el volna hárítható.

A világháború által elsorvasztott és elpusztított gazdasági értékek új életreihívását nem lehet pusztán csak politikai kérdésnek tekinteni, mert az értékek újjáteremtése, termelő munkába való állítása, az értékek kölcsönös kicserélésének lehetősége s így az új és zavartalan értékképzés a népjólét biztosítása, a harmonikus gazdaságpolitika felelősségteljes feladatai körébe tartozik. Ha állami érdekeinket meg akarjuk védelmezni s jövőnket ki akarjuk építeni s azt akarjuk, hogy az igazságos bírálatot minden oldalról kibírjuk, akkor önmagunknak önmagunkkal szemben kell megállapítanunk az igazság minimumát és maximumát s csak ha ez megtörtént, tudjuk visszavezetni népünket a békés munka és a gazdasági rend állapotába.

Nem az erőket szétforgácsoló és megőrlő s egymással a burkolt vagy nyílt »*furor belli*« állapotában levő államalakulatokra van szüksége a megkínzott emberiségnek, hanem egy *nemzetfölötti államra*, ahol a kölcsönös jog és kölcsönös igazság uralkodik.

Ilyen nemzetfölötti államnak képzeljük a wilsoni népszövetségbe behelyezkedő dunai konföderációt is, ahonnan tehát ipso facto kirekesztetik minden olyan törekvés, amely a dolgozni akaró emberek szövetségének békéjét veszélyeztetné.

Nem fölé- és alárendelt államok társulnának a dunai konföderációban, hanem tagállamok, amelyek csak egymásért és egymás mellett munkálkodhatnak.

A tárgyunk szerint minket közletről érdeklő Magyarország és Erdély külön-külön élén belső állami életét, akár mint külön egység lenne tagja a konföderációnak, akár a perszónálunió, akár az államszövetség állapotában lépne a dunai szövetség tagállamainak sorába.

Kossuthnak Erdély államjogi egységére nézve egy kardinális kitételét olvashattuk. Azt írja, hogy »az ország területiális integritása s politikai egysége azon határ, melyet a nemzetiségi kérdések elintézésénél szentnek és sérthetetlennek kell tekinteni, mert országnak nyelvek szerinti szétagolását orgyilkosságnak tartaná«. Tanulmányunk egész menetén ez a tendencia vonul végig s felhozott s még a következőkben felsorolandó érveink mind azt a célt szolgálják, hogy az erdélyi nemzetek egyenjogúsága által miként biztosítható Magyarország és Erdély területiális integritása?...

Kossuthot a köztudatban köztársasági államférfiúnak ismerik, mert mindenki előtt a debreceni detronizáló Kossuth markáns egyénisége domborodik ki, valahányszor respublikáról vagy monarchiáról van szó.

Kossuth a Habsburgok uralmát akarta megdönteni, de az akkori viszonyok helyes mérlegelése után ragaszkodását fejezte ki az alkotmányos királyság államformája iránt, sőt a választandó király szükségképi római katolikus voltát is hangsúlyozza. Kossuth Magyar-

országot a dualizmus átka s az abszolutisztikus törekvésű Habsburg-dinasztia nyomása alul akarta felszabadítani. Ő maga nem tagadta, hogy monarchikus elv alapján konföderációt alkotni nem könnyű feladat. S íme, ez is egyik megdönthetetlen példája Kossuth lángoló hazaszeretetének.

Méltán vethetjük fel a kérdést, hogy ha a wilsoni népszövetséget a monarchiák és respublikák konföderációja nem veszélyezteti, akkor a dunai szövetséges államok államformája veszélyeztethető-e ezen oldalról?

Mindezekben a kérdésekben — a lefektetett irányelvek mellett — az egyes nemzetek önrendelkezésük alapján dönthetnek. Igazságot kell szolgáltatni jobb- és baloldalra egyaránt s csak ha az önmérséklésben és az igazságszolgáltatásban az egyes nemzetek kulturátlanoknak bizonyulnának: akkor kellene jönnie a magasabb areopag döntésének.

Az a körülmény, hogy az egyes kormányok nem hajtották végre a nemzetiségi törvényeket s így egy megegyezést már a múltból mérített bizalmatlanság fogadna és kísérne: ez az aggodalom ma nem jogosult, mert az autonómiák épségéről a szövetségek gondoskodhatnak és gondoskodni kötelességükké tétetnék.

Erre, az így elképzelt jogviszonyra mondja B . . . . R . . . . egyik tanulmányában:

»Más a baj. Az, hogy ők, illetve az őket képviselő szervek nem akarnak a jogegyenlőség alapjára helyezkedni. Azt az igazságtalanságot, hogy idáig őket nyomták el a magyarok nevében, úgy akarják helyreigazítani, hogy ezután ők nyomják el a magyarokat. Ez az amibe a magyarság sohasem egyezhet bele.«

Teljesen elfogadjuk az amerikai Függetlenségi Nyilatkozatban kifejtett bölcs elvet, hogy a kormányok »are deriving the ir just powers from the consent of the governed« *a kormányzók jogaikat a kormányzottak beleegyezéséből merítik*. De ez a jog nemcsak nemmagyar testvéreinket, de bennünket is megillet. Semmiféle államközösséget sem kívánunk akarattuk ellenére rájuk kényszeríteni, de épp ily joggal kívánhatjuk azt is, hogy ők se akarják ezt velünk tenni. Mi nem akarunk sem elnyomók, sem elnyomottak lenni.

A dunai konföderáció gazdasági lehetőségei.

A világháború céljaival kapcsolatban többféle teóriával kellett megismerkednünk, amelyek mind a saját igazukat igyekeztek bizonyítani. A főcél szerintünk az: miként lehet a termelést minden vonalon emelni s miként lehet a megbomlott gazdasági rendet újból egyensúlyba hozni?

Mielőtt az Egyesült-Államok is beleavatkoztak a világháborúba: Európa ítélőszéke előtt a világháborút Anglia és Németország versenylenek tekintették, amelyet a két nagyhatalom a világkereskedelemért folytat.

Egy időben a kérdések középpontjában Mezopotámia helyezkedett el s ha az ókor éléskamrájának gazdasági jelentőségét a modern esz-

közök figyelembevételével mérlegeljük s látjuk, hogy a háború derekán minő harcokat vívnak a keleti seregek az Eufrát völgyében, majd Jeruzsálem környékén s látjuk azt a szívósságot, amelyet a német szervezőképesség Berlin—Budapest—Konstantinápoly—Bagdad kapcsolata érdekében kifejt: el kell fogadnunk azt az álláspontot, hogy Kis-Ázsia megszerzéséért folytatott háború a német-angol versengés nem csekély jelentőségű színtere volt.

Németország látta, hogy a kisázsiai kereskedelem megszerzése érdekében nem elég az anatóliai vasút, a kisázsiai parton, a Boszporusban épült haidár-pasai fényes vasúti állomás s az onnan Mezopotámia felé vonuló vékony vasúti csík még nem jelenti a teljes sikert s éppen ezért míg egyrészt a Földközi-tenger partvidékeit is szerette volna megszerezni, másrészt a kisázsiai kereskedelmet lebonyolító élelmesebb népfajokat (örmény, görög stb.) is érdekkörébe akarta vonni s mikor ez szépszerével nem ment, a német vezetés alatt levő török csapatok fojtották vérbe az örmény lázadást.

Aki ismeri a konstantinápolyi és kisázsiai kereskedelmet (mint e sorok írója, aki az ottani kereskedelmi viszonyokat tanulmányozta), az tudja és látja, mert csak nyitott szemmel kell járnia, hogy Törökországban Franciaországnak, Angliának, Olaszországnak, Belgiumnak és Amerikának vannak jelentős nexusai, míg a pedantériával szervezett német kereskedelmet kelet népei nem igen szívlelték. S ezen a helyzeten nem változtatott az a látszólagos tény sem, hogy Törökország azért mégis Németország oldalán fogott fegyvert.

Már a kisázsiai harcok sikertelenségéből megállapítható volt Anglia fölénye. Az angol gazdasági hegemonia az éltető erőt a világ-gazdaságból szívja magába s így bízvást megállapítható, hogy továbbra is Anglia marad a világ-gazdaság obszervatóriuma. Bár vannak érdekes jelenségek, melyekből az angol gazdasági élet dekadenciájára lehet következtetni. Bár a termelés lankadása a jövedelem csökkenésével jár, ezt ellensúlyozza a mérsékletes fogyasztás. A fényűzés mérsékelt. A ruházkodás, különösen a nőknél, meglepően egyszerű; ha az angol férfi kissé divatozik is, sokkal olcsóbban teheti azt, mint más országok gentlemanja.

Az angol nemzetgazdaság egész berendezkedése a világ-gazdaság centralizálódásán épült fel. Kérdés, hogy Angliának ezen szerepe s a kisázsiai harcokkal Németország fölé kerekedése mennyiben volt befolyással az Egyesült-Államok európai háborús szereplésére? Annyi tény, hogy az Egyesült-Államok előtt tisztán állott, hogy a világ-háború kétségtelen következményéből származó hatalmi eltolódás az Egyesült-Államok jövőbeli gazdasági szereplését teszi kétségesé.

Az Egyesült-Államok háborús beavatkozása tehát belső kényszer is volt. Belső kényszer az európai és amerikai egyensúly megteremtésére. Belső kényszer még inkább *az angol európai hegemonia ellensúlyozására. Ezért volt szükség a népszövetségre.*

A népszövetség tehát Amerikának egy jól átgondolt terve, ahol Európa országai egy *politikai kartellben* egyesítetnek s míg e hatalmi szervezetnek rendelkezései jól megépített korlátokat vonnak az egyes

országok törekvései elé, — addig Amerika az Óceánon túl saját maga szabja meg fejlődésének útjait.

Victor Hugó mondotta: »L'univers est un le grande rone qui ne seu ment pas sans écraser quelqu'un.« A világegyetem egy nagy kerék, mely nem mozdul anélkül, hogy valakit el ne gázoljon.

Az Egyesült-Államok a nagy európai világégésben valóban a világegyetemet képviselték s ha az Egyesült-Államok mérsékletet és igazságosságot tudnának belevinni a béketárgyalásba, úgy a nagy kerék nem gázolna el senkit.

A nagy elrendeződést elsősorban gazdasági vonatkozásában kell mérlegelni és végrehajtani, de ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy a »gazdasági« okok és okozatok mérlegelése nem végezhető oly ridegséggel, hogy az ok és okozati komponens egy vagy több ország elerőtlenedését eredményezze. A világháborúnak kellett jönnie, hogy az eddig száraznak, durvának bélyegzett szó »gazdasági« népszerű legyen. Míg eddig szürke egyéni életünk hullámverésének generális hajtóerejét sem gazdasági törvényszerűségekből kerestük, addig ma a világeseményeket erjesztő, gazdasági okok és okozatok elemzésével próbálkozunk meg.

Az ókorban Róma és Karthágó vetélkedtek olyformán, mint a háború alatt vetélkedtek Németország és Anglia. Hannibál is, mint annak idején a világ ura, hasonló mód Angliához, az akkor ismert világ összes népeit fegyverbe akarta állítani vetélytársával szemben.

Csak hogy Róma és Karthágó, Anglia és Németország a játszma kezdetén számításon kívül hagyták Amerikát, amely a két nagy ellenfél kifárasztása után ereje teljességében lép a fórumra. A keret, amelybe belé kell helyezni Európát: *a népszövetség*. A cél, amely minden áldozatot megér Amerikának: Európa és Amerika gazdasági *paritása*.

Csak a felületes szemlélő hiheti azt, hogy, az Egyesült-Államok kereskedelmi mérlege aktív volt. Az Egyesült-Államok a háború előtt a külföldnek 30 milliárd koronával tartoztak s vasúti papírai 1416 millió dollár értékben voltak idegen kézben. Amerikának tehát szüksége van arra, hogy az európai államok gazdasági életüket ne teljesen menten az amerikai befolyástól állapítsák meg. Szüksége van arra, hogy a háború után az amerikai pénzvilág legalább oly szerepet töltsön be a világgazdaságban, mint az európai nagy államok annak—előtte.

A dunai konföderációt, a népszövetséggel szemben ellensúlyozó hatalmi tényezőnek kell tekintenünk. Amilyen a szerepe Amerikának a népszövetséggel szemben, éppen olyan szerepet tölt be a népszövetség a dunai konföderációval szemben.

A gazdasági élet nem ismer szentimentalizmust s valamint Amerikának megvannak az ő egyéni céljai s ezen egyéni célok szolgálatába állítja a népszövetséget: ugyanúgy a népszövetség amerikai oldalán álló tagjai tudatában vannak azon kiváltságos helyzetüknek, melyben az európai kis államokkal szemben állanak.

A dunai konföderáció tehát egy gazdasági szükségszerűség.

Ha a dunai államok nem találhatnak egy közös Plattform-ot,

amelyre ráhelyezkedhessenek, nem teremtenek egy gazdasági érdekszférát, amelyben működésüket kifejthessék: akkor a dunamenti államok nem maguknak, hanem a népszövetség nagy államainak s végelemzésül Amerikának fognak termelni.

A dunai konföderációnak egy *nemzet fölötti államnak* kell lennie, ahol nem kiélesednek az egyes fajok és nemzetek közötti ellentétek, hanem egy nagy gazdasági cél érdekében s annak öntudatos szolgálatában összeolvadnak.

Nyersanyag, tőke, munka, szállítóeszközök s az ezeket kiformáló intellektus, és izomtömb csak akkor vezetnek többtermelésre, ha az Egyesült-Államok termelési módját követjük.

A munka felosztásának s a részekre osztott munka harmonikus egyesítésének olyan művészies példáját sehol a világon nem találjuk meg, mint az Egyesült-Államokban, miáltal az emberi munkából több hasznot produkálnak, mint bárhol másutt, amit odaát *efficiency of labor*-nak, a munka teljesítőképességének neveznek.

Nem hiába halljuk a gazdasági politika mellett a valutapolitikát emlegetni, mert a közel jövő problémái között a valuta helyreállítása előkelő helyet tölt be. A valuta helyreállítására irányuló feladat tulajdonképpen csak a békekötés után lesz teljesen aktuális, de minden szükséges megteendő abból a célból, hogy a pénz romlása csökkenessék s azután megszüntetessék.

Dolgozatunk keretén kívül esik a valutajavításra irányuló javaslatokkal foglalkozni, mindazonáltal le kell szögeznünk, hogy a népszövetség s benne a dunai konföderáció, akkor helyezi szilárd alapra jövőjét, ha a valutahelyreállítás kérdését közös érdeknek tekinti s nem egyesek ellen, de mindenik javára oldja meg.

Korunk jelszava az osztály-kizsákmányolás és elnyomás megszüntetése.

E gondolat, a maga nemességében, a jelen és jövő gazdaságpolitikáját jelentheti, de szorgosan kell ügyelnünk arra, nehogy az egyes országok gazdasági küzdelme az osztálypolitikában merüljön ki. Nehogy az egyes országok határai közé szorított osztályharc más országok általános gazdaságpolitikai küzdelmét veszélyeztesse. Ez könnyen arra vezethetne, hogy az osztályelnyomás és kizsákmányolás az országok egymásközötti viszonyában érvényesülne s így már nem is osztályok, de országok lennének egymásnak kizsákmányolói.

A kis államok, mint kis gazdasági egységek, — bármennyire is biztosítaná a népszövetség a minden állam egyenlő szavazati jogát — idők multán inferioris helyzetbe kerülnének, mert az ellentétes gazdasági érdek nem ismer szentimentalizmust, csak rideg paragrafust, amely ennek megtevésére vagy annak abbahagyására kényszerít.

A dunai egyesült államok tagállamai mint kis gazdasági egységek ezért tudnának elhelyezkedni a népszövetségben úgy, hogy ez a szövetség valóban a dolgozó milliók nyugalma jelentené.

A munka teljesítőképessége nemcsak a munka célszerű felosztását s a részekre osztott munka harmonikus egyesítését jelenti, hanem jelenti azt is, hogy a termelés helyét okszerűen válogassuk meg.

A dunai konföderáció egy geográfiailag együvé tartozó, klimatikus szempontból egymást kiegészítő és etnográfiailag egymásra utalt földterületet foglalna magában, ahol hasonló mód az Egyesült-Államok geográfiai elhelyezkedéséhez a dunai konföderáció a földgömb szélességi fokainak (35—51%-ig) is leghasznosabbjait foglalná magában. Ezen oknál fogva is, a földművelési lehetőségek, a dunai konföderáció gazdasági előnyeit biztosítanák.

A kapitalizmus korszakában e tekintetben sok szembeötlő hibát követtek el a tőkegyűjtés kábultságába esett emberek s a tőkések által elvakított országok.

Magyarországon beteges ragaszkodással forszíroztak iparágakat, amelyek Magyarországon soha életképesek nem lehetnek s viszont elhanyagoltak olyanokat, amelyek sikert biztosítottak volna. Ámde a kapitalista érdekek erősebbek voltak minden gazdasági törvényszerűségnél s így a termelés helyének okszerű megválogatása figyelmen kívül hagyatott. Így született meg Budapest káros ipari centralizációja s így lett Budapest egy mérhetetlen ipari tartaléksereg gyűlhelyévé, ahol állami támogatással növelték a tőkések vagyonát s szaporították a nincstelenek számát, szánalomraméltóvá tették a proletariátust s tenyésztették a prostitúciót: bőségesen öntözve a társadalmi elburjánzást az állami profittal súlyosbított alkohollal.

A népszövetségnek közgazdasági szövetséggé s majd világszövetséggé kell finomodnia, mert egyes országokba az emberi közösség érzését kell beleplántálni. Ha a népszövetséget ezen átfogó gondolat hatja át, akkor reményünk lehet arra, hogy a világháború rombolásait felépítjük s az elpusztult javak helyett új javakat tudunk termelni. Ezt pedig csak egymás kölcsönös felsegítésével, egymás gazdasági erejének kölcsönös kihasználásával érhetjük el. Akkor megszűnik az országok gyarmati mivolta s a népek megszűnnek egymás kizsákmányolói lenni.

Nagy-Románia, mint nemzetiségi állam.

Szembe kell néznünk és le kell számolnunk azzal a kérdéssel, hogy amennyiben Románia Magyarország 26 vármegyéjével vagy Erdéllyel nagyobbodik meg: milyen lesz az új megnagyobbodott Románia etnográfiai helyzete s, hogy megvan-e, meglesz-e az új Romániában az az etnográfiai és geográfiai kohézió, amilyenvel az átcsatolandó területek egykori államkapcsolatukban bírtak s hogy vajon egészséges s így állandó lesz-e az az államalakulás, amely » Nagy-Románia « elnevezéssel foglalkoztatja az európai közvéleményt?

E kérdés elbírálásánál is jobb- és baloldalra egyformán köteles gondossággal kívánunk tekinteni s a félreértés vagy éppen az erőszakos félremagyarázás keserű piluláját is készek vagyunk lenyelni inkább, minthogy nagy célunkat eltévesszük szemünk elől: *Erdély államjogi egységénele kiépítését*, Erdély nemzeteinek autonómiájuk által biztosított szabad fejlődését^

A francia Elisée Reclus, az amerikai Bringham, sőt a román Dobrogeanu-Gherea és Juon Bogdan, hogy az elfogultsággal vádolt Moldovan magyarországi román származású egyetemi professzort ne említsük, mindannyian egyetértenek abban, hogy Magyarország geográfiai, etnográfiai és kulturális szempontból egységes földterület. Egysége a szomszédos országok javára s így tárgyunknál fogva a minket érdeklő Románia javára meg nem bontható anélkül, hogy egy ezeréves kultúra ezeréves szálainak erőszakos szétszaggatása, geográfiai felforgatása, út-, vasút-, folyórendszereinek és hálózatainak céltudatos összekuszálása s az egymással évszázadok óta gazdasági közösségben élő nemzetek új gazdasági milióbe való beleerőszakolása romlást és pusztulást s majdan új bonyodalmakat ne okozna ezen a mesterségesen összekovácsolt földterületen,

E tételünket már az előzőkben is igazoltuk s ha a következőkben statisztikai tényeket is sorakoztatunk fel, tesszük ezt azért, hogy a művelt nemzetek által egyformán ismert és elismert argumentumokat szólaltassunk meg s ezzel az elfogultság vádjá alul is mentesítsünk.

Románia igényeinek kielégítése esetén 9045 román kivételével minden magyarországi román romániai alattvaló lenne, de ugyanakkor a 2,939.201 románval együtt átcsatoltatnék:

Magyar.....	2,429.446
Német.....	742.655
Rutén.....	199.232
Szerb.....	291.093
Egyéb.....	239.752
Összesen:	6,841.379

Ennek alapján a románok javára érvényesülő nemzetiségi elv, a nyelvi hovátartozandóság alapján 4 millió embert sértene s a népek önrendelkezési joga alapján két és fél millió magyar s másfél millió egyéb nemzetiség szenvedne sérelmet.

Már az első statisztikai összeállításunk alapján megállapíthatjuk, hogy igazságtalanság történnék a nem román anyanyelvű népekkel az átcsatolás esetén s négy millió ember fosztatnék meg ezeresztendős kapcsolataitól.

Dobrogeanu-Gherea 1910-ben Bukarestben megjelent *Neoiobagia* című munkájában így ír; »Kezdetnek megelégednék az erdélyi faluval, — pedig ez is román — annak gazdasági, erkölcsi, kulturális helyzetével; íme, félszázados újabb jobbágygazdálkodásunk után a magyar uralom alatti erdélyi falu szolgál mintául és ideálul.« Ha pedig egy jeles, vérbeli romániai román író így ír az erdélyi románlakta falvakról, akkor már ebből megállapíthatjuk, hogy a falvakban lakó románság túlnyomó része nemcsak kielégítő, de olyan viszonyok között élt Magyarországon, amelyet Románia, közismert szomorú gazdasági viszonyai meg sem közelítettek. Ha ide vesszük azt, hogy a magyarországi románok 86,1%-ban foglalkoznak őstermeléssel, akkor Dobrogeanu megállapítása szerint a román

lakósság 13,9%-ának lehetnek panaszai a magyarországi közállapotok ellen.

Kérdézhetnők tehát, hogy román nemzeti szempontból érdeke-e a magyarországi őstermelő románságnak, hogy Romániához csatoltassék? Bizonyára nem, mert az átcsatolás részükre nem emelkedést, hanem hanyatlást jelentene.

Ha a bányászattal, iparral, kereskedéssel vagy közlekedéssel foglalkozó románság arányszámát nézzük, az 7,7%-ot tesz ki, míg a magyarság 28,1%-kal, a némettség 35,5%-kal van képviselve. Ez az arányszám a románságra nézve kedvezően alakulna, ha Romániának fejlett ipar, kereskedelme, bányászata volna, de a román Statisztikai Évkönyv tanúsága szerint Romániában:

Bányászattal.....	8.505 munkás.
Iparral.....	110.138 "
Kereskedelemmel.....	5.000 "
Közlekedéssel.....	22.657 " »

Ezenfelül önálló iparos volt 1910-ben: 37.150, bejegyzett kereskedő 5415, közlekedéssel foglalkozó fuvaros 4083. Ezen adatok szerint az iparforgalmi népesség magában Romániában is csekély s míg a romániai románok 2,3%-a él ezekben a foglalkozási ágakban, addig a magyarországi románok 3,3%-kal tartoznak az iparforgalmi foglalkozáshoz.

A magyarországi román értelmiség helyzete minden vonatkozásban jelentékenyen túlszárnyalja a romániai román értelmiség helyzetét, pedig nem szabad elfelejtenünk, hogy éppen a magyarországi román értelmiség sorából kerültek ki az utolsó tíz év alatt számosan Romániába.

Az értelmiség színvonalának megállapításánál azt a vádat halljuk, hogy a magyarországi románság azért maradt alul a többi népek értelmiségi színvonalán, mert nem volt ellátva népiskolákkal. Ennek a vádnak ellene szól az a tény, hogy úgy a magyarországi, mint a romániai román 36%-ban tudott írni és olvasni, a 8 éven felülieket véve számításba. Ebből a pozitívumból a magyarországi románság helyzetének javára kell írunk azt a tényt, hogy az őstermelő románság hegyekben elszórtan él s bár 86,1%-ban őstermelő, mégis az össznépesség 36%-a tud írni és olvasni. De álljon itt összehasonlító kimutatásunk a népiskolákról. Romániában az 1909—10. évben volt 5073 népiskola 7784 tanítóval, ugyanakkor Magyarországon volt 2331 román tannyelvű népiskola és 3071 román anyanyelvű tanító. A népiskolából Romániában minden 10.000 lélekre esett 7,25, a magyarországi románság javára 7,90. A tanítókból Romániában minden 10.000 lélekre 11,12, a magyarországi románoknál 10,41. Romániában 45,3% iskolaköteles járt iskolába, magyarországi román iskolaköteles ellenben 52%. A magasabb oktatás lehetőségei jelentékenyen kedvezőbbek Magyarországon, mint Romániában.

Ha mégis vannak e tekintetben kívánnivalók, ezek nem az ország földarabolásával orvosolhatók, hanem széleskörű autonómiával. A régi

idők erőszakosan fenntartott magyar nemzeti szupremáciája nem szolgálta azt a célt, melyet szolgálnia kellett volna, mert a szupremácia apró közigazgatási hatalmi kérdésekké devalválódott s Deák Ferenc nemzetiségi törvényét nemcsak hogy végre nem hajtották az utána következő kormányok, sőt gondoskodtak arról, hogy a törvény szellemével és intencióival ellenkező intézkedésekkel mérgezzék el a magyarság és a nemzetiségek közötti viszonyt. Erről a szupremáciáról le lehet mondani, ez a szupremácia Magyarország egységét nem védelmezte, de veszélyeztette. Ha már szupremáciáról kell beszélni, ez csak állami szupremácia lehet, ahol az államban élő nemzetek autonómiájuknak egységessége által erősítenék és védenék az államot, az egyenlő jogok és köteleességek forrását. A szupremácia tehát nem befelé, a különböző anyanyelvű állampolgárokkal szemben szükséges, hanem ha már szükséges: akkor az csak külállamokkal szemben szükséges.

Egy államnak kifelé és befelé egyaránt egységesnek kell lennie. Ha az egy államban élő különböző nyelvű népeket egymás ellenségeivé és elnyomóivá tesszük s ha az egy állami közösségben élő népek nyomorúságban és tudatlanságban maradnak, ez nincs hasznára az állami egységnek s nem lehet alkotóeleme az állami szupremáciának.

Braun Róbert két pontban sűríti, miként képzei ő el az új berendezkedést a népek önrendelkezési jogán.

1. Nemzeti alapon az egynyelvű területekből kantonszerű közigazgatási egységek alakíttassanak olyféle hatáskörrel, mint a mai magyar vármegyeféle, de természetesen teljesen a demokráciának megfelelő jogkiterjesztéssel. Minthogy teljesen egynyelvű területek igen sok esetben még így sem nyerhetők, a kisebbség joga biztosíttassék a kölcsönösség elve alapján. A központban kollégiális rendszer alkalmazandó, úgy hogy minden állampolgár a legfelsőbb fórumig anyanyelvét használhassa.

2. Minden kulturális kiadás, mint: iskola, színház stb. olyként fedeztessék, hogy pl. magyar adófizetők pénzéből csak magyar intézmények tartassanak fenn és viszont nem-magyar adófizetők pénze magyar célokra ne fordíttassék, hanem csakis a magukéira. Ennek legigazságosabb keresztülviteli módjának a személyiség elve alapján gyakorlandó autonómia látszik.

Tanulmányunk során több helyen leszögezzük ezen alapelveket s az erdélyi nemzetek autonómiájáról bent található néptörvénytervezetünk 1., 7., 10. §-aiban egyenes utalás történik az autonómia kiépítésére vonatkozólag.

A románok egyesítésének etnográfiai és kulturális jogcíme erőltetett s olyan premisszákat tekint tényeknek, amelyek egyáltalán nem tények, csak erőltetett szuppozíciók s olyan sérelmeket hirdet, amelyben nem a magyar nemzet a hibás, hanem a románság erőtlen s elhallgat olyan jelenségeket, amelyekből »Nagy-Románia« nemzeteinek jövője helyzetére lehetne következtetni.

E helyen reá kell világítanunk, hogy Nagy-Romániának milyen lenne a népességi aránya, ha mindazon területeket egyesítené magában, amelyekről szó volt.

Alkatrészek:	Összes népessége:	román:	magyar:	német:	ukrán és orosz:	egyéb:
Románia	6,966.000	6,270.000	152.000	30.000	30.000	484.000
Új-Dobrudzsa	274.090	7.000	—	600	2.000	264.490
Besszarábia	2,441.200	1,162.000	63	75.700	678.700	524.737
Bukovina	800.098	273.254	10.391	168.851	305.101	42.501
Magyarország ke- leti része... ..	6,841.379	2,939.201	2,429.446	742.655	199.232	530.845
<i>Nagy-Románia</i>	17,322.767	10,651.455	2,591.900	1,017.806	1,215.033	1,846.573

Ez a Nagy-Románia tehát sehogyan se viselné magán a nemzeti állam jellegét, sőt ebből a szempontból Nagy-Románia erőszakos megalkotása veszélyes kísérlet lenne. Amely államban az államalkotó nemzet csak ilyen többséggel rendelkezik s ha az az állam állami életének évszázadaira nem tekinthet vissza s kulturális fejlődésében, gazdasági életében még csak a serdületlen korig jutott: akkor az az állam nem rendelkezik a nemzeti állam életfeltételeinek összes attribútumaival.

10,651.000 főnyi románsággal szemben 6,671.000 főnyi nem román lakosság áll. Az új országnak legtekintélyesebb nemzetisége 2,600.000 lélekkel a magyar lenne, tehát egy új államba egy ezeréves állami életet élő öntudatos nemzet kényszeríttetnék bele, amely magával vinné ezeréves történelmét, évezredes hagyományait s egy természetesnek mondható irredentizmust, amely hamu alatt lappangó parázsként égetné az új ország testét, mígnem alkalmas időben lánggra lobbantana mindent.

A debreceni egyetem tudós tanári kara így ír a művelt világ egyetemeihez:

»Annyi vérrel áztatott földünkől a Végzet szava osztogatott parancsot és tölte meg történelmünket ellentétekkel. Keleti voltunkat áthatotta nyugati kultúrával, irtó harcra vitt keleti rokonaink ellen azon nyugat védelmében, amely bennünket sem megérteni, sem méltányolni nem tudott. A sok harc undora gyakran betölté lelkünket a legőszintébb békeszeretettel, de újra harcra szólítá tűzhelyeink, szabadságunk és a gyöngébb népek védelme. És követtük a Végzet útjait sokszor könnyes szemekkel, sokszor elkeseredve, lázadozva földünk szelleme ellen. Szenvedéseink alatt nem egyszer jelent meg előttünk az őshaza békével mosolygó képe, sőt a XVII. században a vér undora és a kétség nagy hivatásunk teljesítésén egy pillanatra felvetette a Braziliába való kivándorlás eszméjét is (Zrínyi), de csak egy pillanatra, hogy még e gondolat is annál nagyobb kitartásra és áldozatra tüzeljen.

Ma is hasonló hangulatot válthatna ki az a meggyőződés, hogy e hazában békességet nem találhatunk; de miként a győzelem mámorát, a veszteség kétségbeesését is felváltja a józan mérlegelés.

Ugyan ki nem látja be, hogy Nyugat és Kelet között még mindig van ellentét és kulturális különbség; még mindig szükség van olyan közvetítő népre, mely származását tekintve kelethez tartozik, annak minden erényét megőrizte, de a nagy vérkeresztség és kultúrája folytán nyugat szelleme és eszméi töltik el.

A világ tartós, sőt örök békét kíván, akik hazánk és szomszéd-népének viszonyait alaposan ismerjük, úgy gondoljuk, hogy az igazságnak és a tartós békének teszünk szolgálatot, ha a békekongresszus egyik igen nehéz elvi kérdésének tisztázásához hozzájárulunk.

E nehéz kérdés a nemzetiségi eszme megoldása Magyarországon és a Balkánon.«

Csak az olyan megoldást lehet megoldásnak tekinteni, amelyik a megnyugvást biztosítja. Ha nem is a népesség nagy egyetemének, de a legnagyobb szám legnagyobb boldogulásának kivívására és biztosítására kell törekednünk. Már pedig Nagy-Románia megalakítása a nemzetiségi kérdés megoldatlanságát jelentené, miután Nagy-Románia egy olyan tipikus nemzetiségi állam lenne, amely arányszámaiban Magyarországgal volna kongruens, sőt kultúrájának inferioris volta egyenesen kizárná annak lehetőségét, hogy ez az államalakulás megszilárdulhasson.

Magyarország népességének nemzetiségek szerinti megoszlása 1910-ben ez volt:

Anyanyelv	Összesen	Százalékban
Magyar	9,944.627	54,5
Román	2,948.186	16,1
Tót	1,946'357	10,7
Német	1,903.357	10,4
Rutén	464.270	2,5
Szerb	461.516	2,5
Egyéb	401.412	2,2
Horvát	194.808	1,1
Mindössze:	18,264.533	100,0

Ha tehát a győzők Magyarországot a nemzetiségek illetén megoszlásáért akarnák feldarabolni csak azért, hogy egy ugyanilyen elrendezésbe beleerőszakolják: akkor ez a nemzetiségi eszmével való könnyelmű játék látszatával bírna.

Az ezeréves gazdasági és a természetadta földrajzi egységet nem lehet széttörödelni. Valamint az ezeréves kultúrát nem lehet csak úgy máról holnapra átönteni egyik országból a másikba s nem lehet a rész kultúráját az egész kultúrájává tenni s így az állami szerves egység harmóniáját megteremteni; úgy nem lehet a hagyományokat, érzelmet és érdekeket kiirtani s másfélezer méteres hegylancokat az államalkotás lehetőségeinek körletéből mint színpadi kulisszákat tovább tologatni.

A kultúra fészkei a városok s az állam adminisztrációhoz szükséges intellektuális elem a városi polgárság köréből kerül ki.

Láttuk, hogy a magyarországi románság 86,1%-ban őstermelő, tehát az államkormányzáshoz teljesen hasznavehetetlen elem.

A 26 vármegyének Nagy-Romániához való csatolása által 48 város szakíttatnék el Magyarországtól, de e kulturális erőforrások nem a románságnak, hanem a magyarságnak volnának erőforrásai. A 48 városban 854.266 lélek lakik s míg ebből 518.838 magyar, addig román csak 127.848. Ez a szám is megoszolva helyezkedik el s csak három

jelentéktelen városban: Szászsebesen (8504 l.) 58,5%-kal, Vízaknán (4048 l.) 65,5%-kal és Abrudbányán (2938 l.) 57,8%-kal ér el abszolút többséget. A románok száma tízezeren felül csak két városban, Brassóban és Aradon emelkedik.

Iparosodás szempontjából is érdekes két számot kell feljegyeznünk. Míg egész Romániában csak 472 nagyipari vállalat van, addig a 26 vármegye gyáriparának száma 806-ot tesz ki.

A román parasztság birtoktalan volta nagyobb mérvű, mint a magyar parasztségé, mert míg a magyarországi románság 31,5%-a birtoktalan, addig a magyar parasztság 48,4%-a munkás vagy cseléd.

A nyelvek területi elkülönítése leküzdhetetlen akadályokba ütközik Magyarországon. Olyan politikai határvonalat húzni, amely egyúttal nyelvi határ is, Magyarországon lehetetlenség. Még az egyes falvak népessége is kevert.

4718 magyartöbbségű községből egynyelvű 2508

2991 román-többségű » » csak... 681

Ha tehát a különböző nyelvű népek relatív békéjét akarjuk biztosítani, akkor ezt csak gazdasági és kulturális autonómiával érhetjük el.

Magyarország és Románia régebbi és újabb irodalmát érdekesen világítja meg az a tény, hogy a bukaresti román bibliográfia adatai szerint a román kis kátét, az első román könyvet Szeben város tanácsa nyomatta ki. 1588-ig 34 románnyelvű könyv jelent meg s ebből 27 Erdélyben készült. János Zsigmond és Báthory Zsigmond, úgyszintén Bethlen Gábor román nyomtatványokat és könyveket adtak ki s I. Rákóczy György a Gyulafehérvárt felállított nyomdában három egyházi könyvet nyomtatott. Apaffy Mihály, aki Balázsfalván töltötte élete legzajosabb napjait, a románokhoz való rokonszenvből a görög rítushoz ragaszkodó püspökökkel szemben elrendelte a templomokban a román nyelv használatát s 1683-ban egy egyházi könyvet is adott ki a maga költségén.

Aron Péter érsek 1750-ben iskolát és nyomdát állított fel Balázsfalván s így Balázsfalva a magyarországi, sőt romániai román irodalom gócpontjává lett.

II. József idejében Szebenben, majd Budán jelentek meg románnyelvű egyházi és iskolai könyvek nagyrészt mind államköltségen.

1807-ben kiadják a helyes gazdálkodás kézikönyvét, Maior Péter tollából pedig megjelenik a románok történelme, mely az egész románság első történelmi kézikönyve.

Az első román folyóirat Budapesten, az első és egyetlen román enciklopédia Nagyszebenben jelent meg.

A magyarság részéről különösen a múltban nem történt semmi olyas, ami a románságot elkeseríthette volna vagy éppen a románságot kulturális, fejlődésében akadályozta volna. A bomlasztó erők érvényesülése, a széthúzás és torzsalkodás miazmáinak terjedése a legújabb kor szüleménye, bűne. Ez okokra tanulmányunk során reámutattunk, reámutattunk arra, hogy az uralkodó politikán kívül Bécs politikája is hozzájárult ahhoz, nehogy Magyarországon a magyarság a nemzeti-ségekkel békében élve fejlődhessék és erősödhessék.

A gazdasági érdekközösség Magyarország,, Erdély és Románia között.

Tanulmányom már készen volt, amikor a román megszállás ténye bekövetkezett. Hogy egy új fejezet megírásába kezdtem, arra a közvéleményben egy ideig uralkodó felfogás adta meg az impulzust. A román megszállás első idejében, a vörös terror alól felszabadult társadalom előbb csak bátortalanul, később egyre bátrabban kezdett foglalkozni a Magyarország és Románia között létesíthető gazdasági érdekközösség vagy éppen e két állam között köthető államszövetség gondolatával. Hogy azóta ez a törekvés elült és a közvélemény az események következtében nemcsak hogy lehiggadt, de egyenesen ellenzőjévé vált annak a gondolatnak, amelyet pedig csak az imént oly nyomatékosan, hangoztatott, annak oka a román erőszakoskodás volt.

Az objektív mérlegelés világánál foglalkozva ezen államszövetség kérdésével, a közvélemény számíthatott arra, hogy sokak szubjektív érzésének viharzása kísérendi e felfogást. Már kevesebb okból kifogásolható a gazdasági kapcsolódás kérdése. A bismarcki tételből kell azonban kiindulnunk, amely azt mondja, hogy állampolitikai és diplomáciai kérdéseket nem lehet a szentimentalizmus jegyében megoldani. Mégis szubjektív érzésünket engedjük megnyilvánulni, amikor azt mondjuk, hogy Magyarország és Románia államszövetségét az ellen-szenves problémák csoportjába kell soroznunk.

A mi látószögünkből nézve a kérdést, Erdély sajátos helyzetéért, felmentve érezzük magunkat azon etikai tilalom alól, amely tilalom a román megszállással kapcsolatban történt erőszakoskodásokat véve tekintetbe, egyébként egész teljességében érintetlenül fennállana.

Ha pedig az államszövetség-, még inkább a gazdasági kapcsolódás kérdésével foglalkozunk, tesszük ezt azért, mert sokaknak az a véleménye, hogy ezzel ahhoz az utolsó stációhoz jutott el e kérdés, ahonnan még a középeurópai béke megmenthető. Erdély szándékolt és tényleges elszakításával Magyarország és Románia nyugalma örök időkre veszélyeztetve van. Ámde valamint jogbölcseleti igazság az, hogy az olyan elszigetelt állami egységek, ahol idegen népfajok kényszeríttetnek egy impérium alá, egészséges államalakulatok nem lehetnek; épúgy igaz az is, hogy az államszövetségek viszont egy minden irányban megnyugtató, békés fejlődést biztosító államalakulatot jelentenek. Erre ma Európának nagy szüksége van. *Az állami elszigeteltség állapotából át kell térni az államszövetség fejlődési fokozatába.* Igaz, hogy ennek a felfogásnak Európában még nem készült el a talaja, prófétái is még alig vannak, *de őrizkednünk kell attól, hogy erre az állambölcseleti igazságra újabb vér és véráldozat árán jussunk el.*

Az államszövetségnek ideálisabb állapotát, mint amelyet Erdélyben, Erdély államjogi különállásával érhetünk el, elképzelni is alig tudunk. S hogy ez megvalósítható legyen, ezért van szükség egyrészt a szövetséges hatalmak megértésére és elhatárolására s Románia önmérsékletére. Ha tehát a szövetséges hatalmak meghoznák azt az

áldozatot, hogy az európai béke érdekében a leszaladt mezőnyről visszatérjenek a megértés előkészítésének és lehetőségének platformjára, akkor Erdéllyel, mint a megoldandó kérdések sarkpontjával, eljuthatunk a békés megoldás lehetőségéhez.

Erdélyt tehát az Erdélyben élő három nemzet államszövetségévé kell tenni s hogy Magyarországon és Romániában a faji kérdések nyugvópontra jussanak, ebből a célból kell foglalkozni Magyarországgal, Erdéllyel és Románia gazdasági érdekközösségének kérdésével.

Dolgozatunk egész tendenciája arra irányult, hogy a Magyarországon élő népfajok egymás elleni szükségtelen és káros harcát miként lehet megszüntetni, kerestük a módokat, miképpen lehet a magyart, a románt, a magyarországi németet s általában a többi nemzetiségeket egymás dolgozó testvérévé — s nem faji gyűlölettől izzó ellenségévé tenni s hogy mily módon lehet Magyarországot Erdélyt és Romániát beállítani abba az európai koncertbe, ahonnan gyűlölködés és háború, elnyomatás és irredentizmus száműzve vannak?

Láttuk, hogy Erdély állam jogi egységének kiépítése és biztosítása szükségképi megoldás.

Láttuk, hogy Erdély Magyarországtól el nem szakítható s Romániához nem csatolható anélkül, hogy elsősorban Erdély lakossága, magyar úgy, mint román és szász ennek gazdasági károsodását ne érezné; át nem csatolható anélkül, hogy egy több évszázados kulturális és gazdasági élet halomra ne döntessék.

Láttuk, hogy Erdéllyel és Besszarábiával megnagyobbított Románia egy abszolút nemzetiségi állam lesz, ahol tíz millió román uralkodik hét millió nemzetiség felett, amelyből 2 millió 591 ezer magyar, 1 millió 17 ezer német, 1 millió 215 ezer ukrán és orosz s 1 millió 846 ezer egyéb nemzetiség; uralkodik tehát olyan hét millió ember felett, amely kultúrában magasabb fokon áll, mint az államfenntartó románság.

Láttuk, hogy a wilsoni népszövetség a népek önrendelkezési jogát a dunamenti államokkal szemben védtelenül hagyja, sőt evidens sérelmeket kész ejteni azon államok polgárain, amelyek a világháborúban az antant-hatalmakkal szemben helyezkedtek el.

Láttuk, hogy a népszövetség tagállamai csak akkor találják meg számításaikat, ha a paritásra ügyelnek s nem engedik meg azt, hogy gazdaságilag kizsákmányolt és kizsákmányoló s hatalmilag fölé- és alárendelt államok legyenek a népszövetség tagjai. Már pedig a népszövetség tervezete hiába biztosít ugyanannyi jogot Angliának, mint Bulgáriának, Franciaországnak, mint Magyarországnak és Olaszországnak, mint Német-Ausztriának, ha a gazdasági életben mindez csak a legridegebb fikció marad. Egyenlő jogokat és ebből származó egyenlő gazdasági eredményeket csak egyenlő felkészüléssel és materiális eszközökkel rendelkező gazdasági egységek biztosíthatnak egymásnak. Ezért van szükség a kis államok gazdasági csoportosítására s ezért van szükség a dunamenti államok szövetségére.

A dunai konföderációban Magyarországot és Erdélyt mint gazdaságilag társult államjogi egységeket vettük számításba s így

Magyarország és Erdély kifelé mint perszonális unió vagy államszövetség jelentkezett volna. Mintán azonban számolnunk kell és számoltunk is azzal, hogy Erdély a párisi békekötéssel szorosabb kapcsolatba juthat Romániával, mint Magyarországgal, ezért mérlegelnünk kell a lehetőségeket, amelyek mellett a három ország jövődő állami élete a célszerűség és a népek boldogulásának megőrzése és biztosítása mellett csoportosítható.

A csoportosításnak lehetőségét: Magyarország, Erdély és Románia gazdasági érdekközösségének kiépítése által véljük elérhetni.

Amiről pár hónappal ezelőtt beszélni sem lehetett volna, az most komoly mérlegelés tárgyát képezi. Amiről a világháborúban álmodni sem lehetett volna, amikor Belgráért, Sabácért, Kragujeváért, Nisért véreztünk, az a fegyverek zajának halkulásával s a vér irtózatának fokozásával rokonszen vessé vált: komoly hangok emelkedtek már Magyarország és Szerbia perszonális uniója mellett.

Magyarország Oroszországot tartotta legnagyobb ellenségének s a magyar nemzet 1849-et mindaddig nem tudta elfelejteni, amíg a magyar lélekben a hatalmi szó mellett erőre nem kapott az emberi érzés: a hősivatagokon átkígyózó lövészárkok szélén testvérként találkozott a doni kozák és az alföldi magyar.

A háború új érzéseket szült s a béke új meggondolásokat hoz napvilágra.

Ausztria és Magyarország négyszázéves monarchikus kapcsolata sohasem volt egészségesnek mondható, sőt a történelem tanúsága szerint a monarchia két államában a gyűlölködés, a hamu alatt lappangva égő parázsként égette a lelkeket. Minden alágördülő évtizeddel egy-egy határkő emeltetett, amely az egyre jobban nagyobbodó távolságot s a veszedelmesen távolodó és mélyülő szakadékot jelezte, figyelmeztetve mindenkit a dualizmus csődjére és a közelgő katasztrófára, amely a kölcsönös gyűlölettől aláaknázott országokat fenyegette. És mégis négyszáz esztendeig élt együtt e két ország egy olyan reálunióban, ahol Ausztria kénye-kedve szerint sarcolhatta Magyarországot. Közhellyel élünk, ha Magyarország *gyarmati* voltáról beszélünk, ha a *kvóta* szerint érvényesülő Magyarországot csak ott keressük, ahol áldozatot kell hozni; ha a dualizmusban biztosított *paritást* Ausztria iparának felvirágoztatásában s Magyarország mezőgazdaságának kizsákmányolásában találjuk meg.

Távol áll tőlünk, hogy a négyszázéves szenvedést azért vonul-tassuk fel lelki szemeink előtt, hogy a szakadás véglegesítése s egy új kapcsolat keresése annál könnyebb legyen.

Tudjuk nagyon jól, hogy mit jelent, különösen az erdélyi magyarság pszichéjére, ha a magyar-román kérdés ilyen természetű taglalásába fogunk. Mindazonáltal nem lehetünk elfogultak, szenzitívek, előítéletesek, nervózusok akkor, ha egy ország jövődő életéről s egy új világnézet forgatagába kerülő új nemzedék sorsáról van szó.

A háború előtt sokszor találkoztunk a hírrel, hogy a német uralkodóház egyik hercege a magyar nyelvet tanulja, hogy majdan Magyarország trónját elfoglalja. Magyarországon e hír mindaddig

rokonszenves volt, amíg meg nem ismerkedtünk a határtalan német gőggel s a mindeneket felülmúló német erőszakossággal és önzéssel.

Említettük, hogy a Karagyorgyevics-dinasztiát is a magyar trón várományosának tekintették sokan s az éhes fantázia már-már felújulni látta a szerbiai állatbehozatalt, mint a perszonális unió első diadalát.

Reálisabb elbírálásra tarthat számot az egyik angol herceg esélye. Dinasztikus érzelmű férfiak részéről történtek lépések abban az irányban, hogy a connaughti herceg Magyarország királya legyen.

Ezen kombinációkat csak mint a közvélemény által több-kevesebb melegséggel portált híreket említjük fel, anélkül hogy ezzel más célunk volna, mint kikeresni a Magyarországra és Erdélyre nézve gazdaságilag leghasznosabbat. Tanulmányunkban mellőzni kívánunk minden olyan szubjektív gondolatleszűrődést, amellyel célunknak árthatnánk s éppen ezért a trializmus megalkotásának lehetőségénél mellőzzük az uralkodóházakról táplált véleményünket.

Magyarország jövője Erdély nélkül a megsemmisülés bizonyossága. Magyarország sorsa Erdély nélkül Magyarország végének a kezdete. Viszont Erdély jövője Magyarország nélkül szintén a megsemmisülést jelenti. Nemcsak e két területen élő népek érzik meg végzetszerűen a szétszakítás következményeit, de megérzi az élő gazdasági szervezet s megérzik azok az erők, amelyek csak még mint ígérvények jelentkeztek, de amelyek alapjában véve a háború által sújtott gazdasági élet aranyvalutáját voltak és lesznek hivatva szolgáltatni.

Ha összehasonlítást akarunk tenni Románia és Jugoszlávia között s elbíráljuk, hogy Magyarország és Erdély e két állam közül melyikkel kereshet kapcsolatot: e kérdés elbírálásánál — véleményünk szerint — két tényező jöhet elsősorban számításba. Az egyik az Adriai-tenger, másik a Fekete-tenger.

Mint útirány a világkereskedelem felé, az Adria biztosít látszólagos előnyöket. A kelet-nyugoti útiránynak egy jól épített vasútvonal — s a nemzetközi forgalom részére biztosított Fiume áll rendelkezésére.

A Fekete-tenger felé az olcsó dunai hajózás s a Duna mellékfolyóinak hajózásán kívül a vasúti forgalom biztosít fokozottabb előnyöket. A Duna hatalmas gazdasági jelentőségénél fogva a fekete-tengeri relációt előnyösebbnek kell vennünk.

Jugoszlávia mezőgazdasági és ipari státusa, a volt szerbiai sertés-exporttól eltekintve, alig mutat területet, ahonnan Magyarország és Erdély előnyöket várhatna.

Románia a vámháború előtt élénk kapcsolatban élt Magyarországgal s Erdély határszéli vármegyéinek olcsó élelmezése körül jelentékeny szerepe volt a romániai tengerinek. Magyarország és Erdély fejlődő iparának természetes útirányát a Duna folyása szabja meg s a magyar ipar fejlődésének emeltyűje a balkáni s elsősorban a romániai kereslet és fogyasztás.

E kérdés elbírálásánál megfontolásra késztet az a statisztika, amelyet a nemzetiségek által követelt terület, népesség és nemzetiség adatai feltüntetnek s amelyek a hozandó áldozatok és nyerendő előnyök hű tükrét tüntetik fel.

A nemzetiségek által követelt terület, népessége és nemzetiségi adatai.

	Terület □-km.- enkint	Összes népesség	Ebből															
			magyar	német	tót	román	rutén	horvát	szerb	egyéb	magyar	német	tót	román	rutén	horvát	szerb	egyéb
			abszolút számban								% -ban							
I. Román követelés (26 vármegye)*)	129.447	6,841.379	2.429.446	742.655	127.038	2.939.201	199.832	5.762	291.093	106.952	35·8	10·8	1·8	43·0	2·8	0·1	4·2	1·8
II. Cseh követelés	49.379	2,916.036	842.251	202.175	1,681.558	1.940	124.510	2.503	361	60.740	28·9	6·9	57·7	0·0	4·3	0·1	0·0	2·1
III. Szerb követelés (4 vm. és a Muraköz)*)	33.728	2,371.236	778.308	635.052	49.774	256.421	10.805	98.820	427.801	114.284	32·8	26·8	2·1	10·8	0·5	4·2	18·0	4·8
Román és szerb vitás te- rület (Temes és Toron- tál vm. együtt)*).....	17.449	1,115.986	208.365	331.662	19.223	255.967	41	4.553	269.655	26.520	18·7	29·7	1·7	22·9	0·0	0·4	24·2	2·4
IV. Német-Ausztria követe- lése (Moson, Sopron és Vas vm.)	10.719	813.782	422.002	278.326	1.420	52	59	55.357	49	56.526	51·9	34·2	0·2	0·0	0·0	6·8	0·0	6·9
V. Fiume város és kerülete	21	49.803	6.493	2.315	192	137	11	12.926	425	27.307	13·0	4·7	0·4	0·3	0·0	26·0	0·8	54·8
Összes követelések	205.845	11,876.253	4,270.135	1,528.861	1,840.757	2,941.784	334.577	170.815	450.065	339.259	35·9	12·9	15·5	24·8	2·8	1·4	3·8	2·9
Magyarország összesen ...	282.870	18,264.533	9,944.627	1,903.357	1,946.357	2,948.186	464.270	194.808	461.516	401.412	54·5	10·4	10·7	16·1	2·5	1·1	2·5	2·2
Maradna a követelések kielégítése után magyar terület.....	79.025	6,388.280	5,674.492	374.496	105.000	6.492	129.693	23.993	11.451	62.153	88·8	5·9	1·6	0·1	2·0	0·4	0·2	1·0

*) Torontál és Temes vármegyék népessége úgy a román, mint a szerb követeléseknél egyaránt szerepel.

Míg a jugoszláv követelés 33.728 km² területre s az ott élő 2,371.236 lakósra terjed, addig Eománia Magyarország testéből 129.447 km²-t és 6,841.379 lelket igényel. Jugoszláviához 778.308 magyar szakadna át, míg Romániához 2,429.446 magyar csatoltatnék.

Az állami kapcsolatot gazdasági okokon kívül azért is kell keresnünk, hogy a magyarság védelmét s nemzeti érdekeit szolgáljuk, már pedig ezt csak akkor tehetjük hatékonyan, ha — mindig a lehetőséggel számolva — az erőszakosan szétdarabolt Magyarország részeinek szerveesebben összefüggő, nagyobb hányadait mérlegeljük és védelmezzük.

Magyarország gazdasági közösségre lépésének ezen experimentumait azon esetre vonatkoztatjuk, ha a békekonferencia tényleg reáshánja magát arra, hogy Magyarország ezeréves testét szétdarabolja s az ezeréves Magyarországból egy végtagok nélküli törzset teremtsen, amely országrész egymagában, mint állam, fenn nem állhat. A magyar nemzet élő lelkiismerete ebbe a feldarabolásba soha bele nem nyugodhat, mert ha önmaga nem ismerné azon kulturmissziót, amelyet Közép-Európában teljesített, — elfogulatlan angol államférfiak és publicisták nyilatkozataiból ismerheti meg, hogy ők egy életképes Magyarországot a középeurópai gazdasági misszió szempontjából nélkülözhetetlennek és szükségképinek tartanak. De mert nem helyezkedhetünk a legteljesebb negáció álláspontjára és a legképtelenebb lehetőségekkel is számolnunk kell, azért a kérdések és lehetőségek egész komplexumával számolnunk kell, hogy egyetlen megoldási lehetőség se maradjon figyelmen kívül.

Német-Ausztria és Magyarország államszövetsége, perszonáluniója vagy éppen reáluniója mellett rokonszenvesen nyilatkoznak a Lajtán túl. Az első mellett a köztársaságiak, az utóbbiak mellett a régi rojalisták. Mindegyik árnyalat azonban tisztán és kizárólag Német-Ausztria szempontjából gondolkozik. Az ipari Német-Ausztriának mezőgazdasági támfalra van szüksége s erre a célra Német-Ausztriának elégséges a megcsonkított Duna-Tisza közére s a Dunántúlra szorított Magyarország is, sőt előnyösebb, mert napnál világosabb, hogy a termelő tényezőktől megfosztott nagyipari gócpont, Budapest, Erdély nélkül és a Felvidék nélkül máról holnapra megszűnik nagyipari gócpont lenni.

A magyar közvéleménynek tehát be kell látnia s államférfiait ama belátásra kell rábírnia, hogy Német-Ausztriával állami és gazdasági kapcsolatot csak a dunai konföderáció intézményében kereshetünk és találhatunk.

Jugoszláviával történendő állami kapcsolódásunk szükségszerűségei között találjuk azon indokot, hogy Jugoszláviával létesített államszövetségünk vagy perszonális uniónk által a Jugoszláviának ígért Bácska s a Dunántúl déli szegélye az államszövetség tartozékát képezné, sőt vannak, akik még mindig a fegyverek erejére támaszkodva a Bánátot és Erdélyt Jugoszláv segítséggel vélik visszaszerezhetni s így Magyarország állami épségét visszaállítani.

Kétségtelen, hogy a jövő mutatja meg, hogy a népszövetség minő hatóerő lesz az államok jövő konszolidációja tekintetében, annyi azonban bizonyos, hogy a nagynehezen visszaállított világbékét sem a Bánátért, sem Erdélyért nem engedik felboríttatni.

Mérlegelni kell tehát, hogy melyik az a legnagyobb jó, amelyikért a relatíve legnagyobb áldozat meghozható.

Erdély az a terület, amelynek Magyarországgal való relációba hozataláért a legnagyobb áldozat is meghozható. Erdélynek területe, népessége, gazdasági értéke kvantitatíve és kvalitatíve egyformán túlszárnyalja az összes kérdéses területeket, népességi és gazdasági értékeket.

Természetes, hogy Erdély csak úgy maradhat egy egészséges és termelőképes gazdasági terület, ha államjogi egysége s népeinek legszélesebbkörű autonómiája által konszolidált államterület lesz, ahol elégedetlenség, irredentizmus sem jobb-, sem baloldalra el nem harapódzhat s ha semmi sem zavarja az egymás mellett élő népek békés munkáját.

A gazdasági érdekközösség mellett felsorakoztatott ész-okokon kívül bizonyos érzelmi momentumok és távolabbi ész-okok jöhetnek számításba, amelyeket felsorolni szükséges, hogy láthassuk Magyarország, Erdély és Románia gazdasági kapcsolódása elé gördülő akadályokat is.

Romániának a világháborúban történő beavatkozása stratégiailag nem volt akkora jelentőségű, mint amily jelentőséget adtak és tulajdonítottak az antanthatalmak a beavatkozás előtt. Románia 1916 augusztus 27-én lépte át Magyarország határát s offenzívája alig tartott 3 hétig s október közepén már az ország határán kellett deffenzív állást elfoglalnia. Románia ezen háromhetes offenzívája Erdély magyarságának, sőt helyenként a románajkú lakosságnak is teljes gazdasági összeomlását eredményezte. Ez a sikertelen beavatkozás a százmilliókra menő károsodáson kívül szülőanyja volt annak, hogy a mesterségesen táplált és szított magyar-román gyűlölködés lobogó lángra gyulladt. A tömegérzés mint a számum perzselte és fojtogatta a lelkeket. Pedig ilyen érzéseken már átment a magyarság, amikor Szent István koronájáért fegyvert fogott, hogy megbosszulja magát a korona várományosa ellen elkövetett merényletért; átment akkor, amikor a világháború legvégzetesebb perceiben a hármasszövetséges társ, — Olaszország — kilépett a szövetségből és hátbatámadott s azóta, íme, vannak, akik Szerbiában keresik a leendő fegyvertársat s az Olaszország elleni gyűlölködés szikrája is kialvóban van.

Ha tehát valaki az új dunai gazdasági kapcsolódás ellen a faji gyűlölködés erejével akarna hangulatot kelteni, úgy ezt meg tudnók érteni; de csak mint érzelmi jelenséget s azután a népek történelméhez kellene folyamodnunk, hogy beigazoljuk, hogy legtöbbször nem is évtizedek, csak évek kellettek ahhoz, hogy az imént még hadviselő felek egymás szövetségesei s a szövetségesek viszont egymás ellenségei legyenek. Nem érzelmi momentumok, hanem ész-okok és kérlelhetetlen gazdasági szükségszerűségek kellene ahhoz, hogy az egyes országok

népei egymásra találjanak és a gazdasági kényszerhatás alatt, ha kell, egymás barátaivá váljanak.

Mi a Dunának gazdasági jelentőségét méltattuk s e méltatásunk ott kulminált, amikor a népszövetségben a dunai államok szövetségét szükségképinek mondtuk. Ha pedig a dunai konföderáció létre jön, amely nélkül európai gazdasági harmóniát elképzelni alig tudunk, akkor Magyarország, Erdély és Románia gazdasági kapcsolódása sem tartozik a lehetetlenségek közé.

A Dunának gazdasági jelentősége azonban nem magyarázható téves alapon. Ilyen téves alap a Duna-bizottság székhelyének túlságos gazdasági jelentőség tulajdonítása. Azzal, hogy a Duna-bizottság székhelye Budapesten lesz, ezzel még nincs kimerítve a Duna gazdasági jelentősége s a Duna-bizottság székhelyének Budapestre tételelével még távol vagyunk attól, hogy a békekonferencia terhes határozatai ezzel az elhatározással szálváltassanak. Anglia azzal, hogy a Duna feletti rendelkező hatalmasságok vezérlő állama lesz, nem vállalja — mint sokan vélik — Magyarország területi integritásának visszaállítását. Angliának a Dunával kapcsolatos szerepléséből Magyarország területi integritására következtetni balgaság. Anglia a Duna háborítatlan birtoklását a megcsonkított Magyarországon is gyakorolhatja s mindazon gazdasági előnyt biztosíthatja a maga részére, amely a régi csönkítatlan Magyarországgal kapcsolatban, biztosítható lett volna.

A Duna tehát reánk nézve s a középeurópai békére nézve akkor bír jelentőséggel, ha a dunai konföderáció létesül, amely a háború előtti status quo fenntartását előfeltételezi.

A dunai konföderáció létrejöttének egyik etappeja lenne, Magyarország, Erdély és Románia gazdasági kapcsolata, viszont a partmenti államok közül éppen e három állam volna az, amely a Dunának, *éppen Anglia intenzív beavatkozása folytán*, fokozottabb előnyét élvezné.

* * *

Tanulmányommal a legnagyobb szám legnagyobb boldogságának megközelítését akarom szolgálni. Európa urai ne akarják azt, hogy Erdély Közép-Európa »Elszász«-a legyen. Ha lehetőség van arra, hogy Magyarország, Erdély és Románia egymás mellett élő békés ország legyen, akkor ezt a lehetőséget a tizenkettedik órában is meg kell ragadni. A hitvalló fanatizmusával állítjuk, hogy van lehetőség a megértésre, a békés megoldásra.

Kossuth Lajos szavaival végezzük:

»Egység, egyetértés, testvériség, magyar, szláv és román között!

Íme, ez az én legforróbb vágyam, legőszintébb tanácsom! Íme, egy mosolygó jövő valamennyiük számára!«

Felhasznált forrásmunkák

Kossuth Lajos iratai.

J. O.: Magyarország jövője és a dunai egyesült államok.

Domokos László: Ruszka-Krajna a népek ítélőszéke előtt.

Kovács Alajos: Életképes-e a román uralom Magyarország keleti felében.

B. R. : Magyarország feldarabolása és a nemzetiségi kérdés.

Ára 12 korona

 Fischer Bruder bizománya, Budapest